

FALUSI MÁRTON

Zuglischer és a női büszte

Nem bízik testében Zuglischer Manó,
folyton elbotlik, hasra esik benne,
pedig nem azért van, hogy megfigyelje,
érezze a szív, a máj, a végtagok
jelenlétét, miként vesz nekik levegőt,
nem is ő vesz, a jótét nyomáskülönbség,

Isten viszont épp azért fogalmazódik,
azért foglaljuk nevét szinonimákba,
ha nyilvánvaló, kihagy a valóságból,
mint a percmutató vagy a szívdobbanás,
nincsen, de ha nincs, kellett, hogy már legyen,

rá is csak múlt időben gondolhatunk,
amikor élünk, semmi sem történhet,
semmi, ami stabilan megkapaszkodik
a személyes vagy az általános szintjén,

Zuglischer Manó sem hang, sem vér, sem forma,
csak hangalámondás vagy véraláfutás,
formagyakorlat a kardiológián,
vérképeit aukcióra bocsátja
az *esztéká* laboráns esztétikája,

fülében kétszázás vérnyomás zubog,
fűtővíz matt radiátorcsövekben,
a zöldövezet köré vont högyűrűben:
építésétől a forgalom megbénul,
röghöz kötődik Manó koszorúere,

számolja, hány napja nem fogyaszt alkoholt,
nem tapossa padlóig a Gamma GT
gázpedálját Dürer-kert punk-karácsonyán,
mennyi endorfint szabadít föl a tánc,
a felejtés, a kegyelmi állapot,

Manó műveltsége személyes élmények
pótléka, az olvasás a kalandé,
sétái a futás illúziójába
ringatják, bicikliúton gyalogolva
irigyli nyeregbe pattanók nyilálló
tomporát, de két keréken hideg rázza,

fogain szűrve át a szárd rozébort,
homokszemcsén rögeszméit, furdalja
a lelkiismeret, miért nem könyveket
forogat poharak helyett a napágyon,
ha meg Sartre Undorát üríti fenékgig,
piruló, bőrkötésű popsikból idéz
sorokat lidó, plázs, balatoni móló,

többé senki sincs ott, ahol leledzik,
Manó hazája mesteri másolat,
magyar tenger, pesti Rambla, Csepel-korzó
pentaton dallamát vezeti a penthouse
véghomlokzata, s a Hungária körút
rekeszizma görcsbe rándul, föl-fölcsuklik
tápcsatornáján a horrorkaraván,

mi az eredeti és mi a másolat,
ha nincs eredeti másolat nélkül,
s egy másik eredeti másolatára
sorozatosan visszavezethető?

Zuglót papírszag, hányinger kerülgeti,
mivel sem személyest általánossá,
sem általánost személyessé nem old
az Istvánmezőről fölpárálló benzin,

Zuglischer futólag átlapozza énjét,
minek lássa viszont szűkös távollétben,
magát képzei a szereplők helyébe,
akiről ők ábrándjaikat kergetik,
hálával tartozik az örök terhekért,
hogy behelyezkedhet a veszteségbe,
zarándoklatán súlyosan lépheti ki
vasárnap délutánonként az elmúlást,

a Nagy Lajos király és a Rákos-patak
listaárterén a Mezopotámia
kifőzdének támaszt követelményeket,
nem kell ám helyesen írni a *gordon bleut*,
hogy a termékeny félhold megtérüljön,

a Zuhatag soron kívül nem kirándult
azelőtt az elkényeztetett Zuglischer,
budai úrifiúnak becézték
sátánian gyöngéd konyhatündérei,

ott született, ahol Buda Pestre készül,
bepiszkítja gönceit, hogy elvegyüljön,
ablakot nyit, mégsem jön be a hideg,
nem megy ki a meleg, nem áramlik a por,

nem található eredeti példányát
Zuglischer Manónak Zuglischer Manó,
a Ligeti Miklós által megmintázott,
belül üreges történetekben bolyong:

a vajdahunyadvári Anonymus
üres csuklyájában hajtja le fejét,
a Stefánia út sarkán megcsillanó
szempárját hadifogságból várja haza
a kései gótika korhű remeke,
Pápai Manó varrógép-kereskedő
Ybl Lajostól rendelt villájának
mellvédjén a rendíthetetlen női büszt,

s ha megszólal a Thököly út hatvanegy
kaputelefonja, együtt találgatjuk,
hogy ő érkezik hozzám, vagy én őhöz.

Alkohol és Prostitúció

*az
emberiség
gyilkosai.*

KAPCS

17. LEJÁVA TERENC

BALKOMA

LAJTA ERIKA

Rosszfiúk, rosszlányok – rosszkor, rossz helyen

ABSZURD TRAGIKOMÉDIA

Szereplők:

KALMÁRNÉ (ILA), kocsmárosné (25 éves)

GILICE LAJA, Kalmárné betörőként is működő sánta csaposa (24 éves)

VIOLA, Kalmárné mostohalánya (17 éves)

STORM MILLI, a konkurens kocsmá hadiözvegy kocsmárosnéja (26 éves)

ZAHAR VOLKOV, csapos Storm Millinél; volt orosz hadifogoly (30 éves)

BALOGH ERVIN, antialkoholista agitátor, egyébként bölcsészkarai egyetemista (22 éves)

ELSŐ KOCSMATÖLTELÉK

MÁSODIK KOCSMATÖLTELÉK

HARMADIK KOCSMATÖLTELÉK

ELSŐ SZŐLŐSGAZDA

MÁSODIK SZŐLŐSGAZDA

Történik: 1919 tavaszán, a Tanácsköztársaság által elrendelt szesztilalom idején

ELSŐ JELENET

Első világháborús filmhíradó-bejátszások után forradalmi tömegmegmozdulásokról készült filmfelvételeket látunk. Kun Béla is feltűnik a képeken.

Egy hatalmas vörös betűkkel írott dátum mar bele a szemünkbe:

1919. MÁRCIUS 21.

A hangalámondás:

Az első világháborús vereség sújtotta, elkeseredett Magyarországon 1919. március 21-én kikiáltották a Tanácsköztársaságot, a proletariátus 133 napig fennálló diktatúráját.

Éles váltás. Egy külvárosi kocsmában, a Hörpintőben füst, félhomály, hangzavar van. A vendégkör a lerobbant csehónak megfelelő. Kétes alakok. Bizonytalan egzisztenciák. Néhányan nyútt katonaruhában. Kártyáznak. Csencselnek. Vedelnek.

ELSŐ KOCSMATÖLTELÉK *(a pultra könyököl)* Kérek egy fél litert az olcsóbbik borból!

KALMÁRNÉ Jellemző. Miért nem próbálja ki a drágábbat?

ELSŐ KOCSMATÖLTELÉK Minek? Úgyis kihányom.

Egyszer csak egy szemtelenül fiatal, szemüveges, ábrándos tekintetű fiatalember ront be a kocsmába. A kezében több, madzaggal összekötött papírtekercs.

BALOGH ERVIN Elvtársak! Nagy hírem van! Kikiáltották a Tanácsköztársaságot! Minden jóra fordul. Minden problémát megold, minden nyomorúságot megszüntet az embernek ember általi kizsákmányolását felszámoló proletárforradalom!

A kocsmárosné – egy szemrevaló, bögyös-faros fiatalasszony a kardos menyecskék fajtájából – abbahagyja a poharak törölgetését, s odaszól Balogh Ervinnek.

KALMÁRNÉ Isten hozta, uram! Örülök, hogy betért hozzánk, a Hörpintőbe. Mit adhatok? Sör? Bor? Pálinka?

BALOGH ERVIN Nem italért jöttem. Hát nem hallották? Kitört a proletárdiktatúra!

Kalmárné susmorogni kezd a csaposával, Gilice Lajával, evvel a fekete hajú, fekete bajszú, kifejezetten jó fizikummal megáldott, de enyhén sánta fiatalemberrel.

KALMÁRNÉ Láttad már itt ezt a nyápic alakot?

GILICE LAJA Nem. Nem láttam. Eddig még nem ette ide a fene.

KALMÁRNÉ Hát akkor dobd ki! ... Ez egy kocsmá. Itt csak annak van helye, aki inni akar. Aki nem iszik, aki nem fizet, annak kívül tágasabb.

GILICE LAJA Nem. Nem dobom ki. Azt súgja a kisujjam, hogy csak bajunk lenne abból, ha kidobnám. Várjuk meg, mit akar!

KALMÁRNÉ *(kicsit kedvesebben mondja a lépcsőn az alagsorba lejövő Balogh Ervinnek)* Kerüljön beljebb, uram! És tudja meg, mert én bizony nem szoktam a lakatot tenni a számra, nekem ami a szívemen, az a számon!, hogy én már torkig vagyok mindennel, ami az utóbbi években történt. Volt már itt minden. Háború... Román betörés... Forradalom... Hogy most ezek szerint valami új: „proletár” forradalom jött a nyakunkra, az se engem, se a vendégeimet *(a kocsmában lévő törzsközsönzésre mutat)* abszolút nem érdekel.

BALOGH ERVIN Mindjárt érdekelni fogja, asszonyom! Hogy is szólíthatom? Tudja, én eddig sose jártam kocsmákba. Az Alkoholelleses Munkásszövetség tagja, helyi megbízottja vagyok. Balogh Ervinnek hívnak.

Meghajtja magát Kalmárné előtt. Ezzel azonnal elárulja, hogy nem „született proletár”, hanem valamiféle jó házból való, de ezekben az ideológiai szempontból is zűrzavaros időkben a baloldali szellemi áramlatok hatása alá került ifjú.

KALMÁRNÉ *(öntudatosan bemutatkozik ő is)* Kalmárné vagyok. Kalmár József érvényes italméresi engedéllyel rendelkező kocsmáros felesége, aki addig, míg az uram távol van, helyette viszem ezt a kocsmát. Asszony vagyok. De olyan asszony, aki felszolgálóból lettem az uram felesége, elbírok hát a feladattal. Talpon tudok lenni egész nap. Megállás nélkül. A hordóemelgetésre meg itt van ő... Gilice Laja, a csaposom.

BALOGH ERVIN *(nem nagyon figyel az asszonyra, lelkesen újságolja)* Mondom: kitört a szocialista forradalom! Küszöbön az emberiség megváltása!

KALMÁRNÉ *(unottan)* Eddig Jézus Krisztusról hallottam még csak mint megváltóról. De talán a mai viszonyok között megél a piacon valami új megváltó is.

Kalmárné mostohalánya: a karcsú, magas, szőke hajával és égszínkéék szemével az ebből a külvárosi kocsmából erősen kirívó Viola odajön a pulthoz.

Fehér ruhája szinte világít. Akárcsak a fehér szalag a hajában. A kezében viszont szürke törülörongy. Eddig az asztalokat törölgette.

KALMÁRNÉ *(még csak nem is leplezett indulattal ripakodik rá a nála mindössze nyolc évvel fiatalabb mostohalányára)* Eridj vissza dolgozni! Gyerünk! Az apád kisasszonynak nevelt volna, Viola, két kézzel szórta a pénzt a taníttatásodra, de azoknak az időknek már vége. Apád nem jött vissza a háborúból, s életjelet se adott magáról... Én pedig ingyenélőket nem tudok eltartani... Az én házamban...

VIOLA *(félénken)* ... a magáéban?

KALMÁRNÉ Az én házamban csak az maradhat meg, aki dolgozik. Aki megfogja a munka végét. Ha én kihajtom a lelkemet, akkor nem tűröm, hogy más meg verseket és regényeket olvasson... Én csak hat elemit végeztem. De ide még az is sok! Egy kuncsaft se szédült még be ide, aki Arany János balladáiról akart volna cseve-részni.

BALOGH ERVIN *(öszönös tisztelettel fordul a környezeténél sokkal kifinomultabb Viola felé)* Hallotta, kisasszony, hogy kitört a proletárforradalom?

VIOLA *(lemondó hangon)* Hogy hallhattam volna? Be vagyok zárva ide, ebbe a füstös, dohos kocsmába, amit gyerekként, apám idejében még szerettem. De most már... Most már csak börtön énekelem.

KALMÁRNÉ *(Violának)* Ne sápítozz itt nekem! Menj vissza az asztalokat lemosni! Ürítsd ki a hamutartókat is! Aztán mosd fel azt az ocsmány hanyást a sarokban! *(Balogh Ervinnek)* Süket az úr? Bennünket hidegen hagy a forradalma. Öt év óta, amióta kitört a háború, annyi mindenben mentünk keresztül, hogy sok vendégem, olyanok, akik korábban csak sört meg bort ittak, rászoktak a töményre!

A kocsmá vendégei bekiabálnak.

ELSŐ KOCSMATÖLTELEK Így igaz. Én sörrel kezdtem...

MÁSODIK KOCSMATÖLTELEK Én meg borral...

HARMADIK KOCSMATÖLTELEK De most már többnyire rum kell ahhoz, hogy úgy berúgjunk tőle, hogy a végén két deci szódát rendeljünk, tisztán.

Mindhárman mohón, az utolsó cseppig kiisszák a poharuk tartalmát, aztán a földhöz vágják a poharukat.

KALMÁRNÉ (*a pultra csap az öklével*) Hé! Hé! Hé! Álljon meg a menet! Nem úri kaszinó ez, hogy jó dolgukban a földhöz vágják a poharukat. Még majd a berendezést is rapityára török, ha arra szottyán kedvük?! No, azt már nem! Akkor fel is út, le is út! Máshol randalírozzanak! (*Balogh Ervinnek*) Hallja, tisztelt úr? Rossz hatással van a vendégeimre! Távozzon, kérem! Nálunk hiába házal a proletárforradalmával. Hányszor mondjam még?

BALOGH ERVIN Mindjárt mutatok valamit, ami garantáltan érdekelni fog mindenkit!

Kisimitja a kezében lévő egyik papírtekerccset. Kiderül róla, hogy egy plakát.

BALOGH ERVIN Íme! A szesztilalom elrendeléséről szóló hirdetemny! ... A munkáshatalom kiemelten fontosnak tartja a proletárok egészségének védelmét, ezért a Forradalmi Kormányzótanácsnak már mindjárt a második rendelkezése ez. Az első a statárium kihirdetése volt... Hova ragaszthatom ki? ... Ki, a kocsmá falára is ragasztok majd egy plakátot, hogy minden járókelő láthassa. De azért jöttem be ide, hogy a benti falra is ragasszak ki egyet. Végül is maguknak, itt lévőknek kell legjobban látniuk!

KALMÁRNÉ (*a szívéhez kap*) Szesztilalom?! Az nem lehet!

Leroskad egy székre. Mostohalánya a törlőronggyal a csaphoz siet, kimossa, majd a rongyot borogatásként Kalmárné homlokára rakja. A ruháján is meglazít egy gombot.

KALMÁRNÉ (*bánatában olyan bölcselkedésre ragadtatja magát, amit az ember ki sem nézett volna belőle*) Lehet gyilkolni fegyverrel. Lehet gyilkolni pusztá kézzel. Lehet gyilkolni a törvény betűjével...

GILICE LAJA (*lazán*) Én egy okos ember vagyok. Önmagamhoz képest... De az nekem magas, hogy ma, mikor mindenből hiány van, mi a francnak kell betiltani bármit is?

Mivel a hadigazdálkodásos időkben a csiriz is hiánycikk, Balogh Ervin valami, a táskájából kivett, ki tudja, miből összekotyvasztott ragaccsal ragasztja fel az ominózus hirdetemnyét. Kicsit hullámos lesz így a papír, de azért olvasható. Kalmárné, Gilice Laja, Viola és az összes vendég eléje áll és olvassa.

KALMÁRNÉ Szesztilalom. A Forradalmi Kormányzótanács II. számú rendelete. Egy: Mindennemű szeszesital kimérése, forgalomba hozatala és fogyasztása tilos.

GILICE LAJA Kettő: Aki szeszesitalt e tilalom ellenére kimér vagy forgalomba hoz, üzletének elkobzásával és 50.000 koronáig terjedő pénzbüntetéssel büntetendő.

VIOLA Három: Aki szeszesitalt a tilalom ellenére fogyaszt, egy évig terjedő fogházzal és 10.000 koronáig terjedő pénzbüntetéssel büntetendő.

Mindenki kővé dermed.

KALMÁRNÉ (*mintha csak kupán csapták volna*) Üzletének elkobzása...

MÁSODIK KOCSMATÖLTELÉK Egy évig terjedhető fogház...

ELSŐ KOCSMATÖLTELÉK 10.000 korona pénzbüntetés... Na basszus! Abból mennyi feles kijönne!

Az eddig illuminált állapotban lévő vendégek egy pillanatra csaknem kijózanodnak.

BALOGH ERVIN (*élvezi a kiváltott hatást*) Az utolsó, negyedik pontot is olvassák el!

MIND EGYÜTT A bűnösök fölött a Forradalmi Törvényszék ítél!

BALOGH ERVIN Megérdemlik. Nagyon megérdemlik, hogy a Forradalmi Törvényszék elé kerüljenek. (*a Harmadik kocsmatölteleknek*) Maga például olyan részeg, hogy rossz nézni. Nem bántja a lelkiismerete?

HARMADIK KOCSMATÖLTELÉK Az nem. Csak a feleségem fog.

KALMÁRNÉ (*egy ideig köpni-nyelni nem tud, de aztán viszonylag hamar visszanyeri a lélekjelenlétét és odavágja Balogh Ervinnek*) Alászolgája, tisztelt úr! Máris zárórát csinálók! Mert egy kocsmárosnak nincs, ahova védelemért forduljon! Egy kocsmárossal mindent meg lehet csinálni, hiába fizeti becsülettel, fillérre pontosan az adót! (*a vendégeknek*) Kifelé! Kifelé! Mindenki sipirc haza! De nem ám fizetés nélkül! Először mindenki fizesse ki, amit megivott. Azok pedig, akik összetörték a poharamat, azt is fizessék ki. (*Lajának*) Ne hagyj, hogy valamelyik jómadár fizetés nélkül lógjon meg!

GILICE LAJA Nem mindegy most már, ha úgylis oda a megélhetésünk?

KALMÁRNÉ Tedd, amit mondtam! Legalább te ne dumálg vissza, mert mindjárt felrobbanok!

A kuncsaftok morgolódnak. De mit tehetnek? Összecihelődnek és fizetnek.

ELSŐ KOCSMATÖLTELÉK És azt nem lehetne...? Nem lehetne, hogy én továbbra is szeszhez jussak? Az alkoholelles mozgalomnak is kell egy elrettentő példa.

KALMÁRNÉ *(dühösen vágja oda Balogh Ervinnek)* Most már elégedett?
BALOGH ERVIN Ne engem okoljon! Én csak jót akarok. Ellenben maga, ha belegondolna, hány embert taszított le a lejtőn! Hány embert szakított el a családjától!
KALMÁRNÉ Nem gondolok bele semmibe! Pláne nem ilyen hülyeségekbe! ... Csak egyet kérek magától! Menjen át az egy sarokkal odébb lévő kocsmába, a Jó Pipába, a Storm Milli kocsmájába! S a Storm Millit is örvendeztesse meg a szesztilalom hírével!

GILICE LAJA Neveltséges vagy, Ila! Fékezd már meg a bosszúvágyad! Úgyis mennek majd a Storm Millihez. Ebből az egészből egyetlen kocsmatulajdonos se maradhat ki.

VIOLA Storm Milli?! Megint a Storm Milli?! Minek újra előhozni a régi dolgokat?

KALMÁRNÉ Te könnyen beszélsz. *(az őt szintén csillapítani próbáló Gilice Lajára is ráförmed)* Te is könnyen beszélsz! Még Violánál is könnyebben! ... Tönkre megyek. Koldusbotra jutok. De ha a Storm Milli is tönkre megy, a Storm Milli is koldusbotra jut, akkor... Akkor én, Kalmárné Ila nem prüszkölök annyira.

MÁSODIK JELENET

*Esteledik. A külvárosi utcák nyomasztó szürkesége ömlik el a tájon.
Szegényes házak... Málladozó vakolat... Trágár falfirnkák...
A három, a Hörpintőből kitessékelt kocsmatöltelek hazafelé tart. Egymást támogatják.*

ELSŐ KOCSMATÖLTELEK Ti értitek ezt?

MÁSODIK KOCSMATÖLTELEK Mit?

ELSŐ KOCSMATÖLTELEK Hát ezt az egészet. Hogy miért csinálták ezt velünk? Miért szúrtak ki így a magyaremberről? Épp most... Hiszen most kell csak igazán az ital. Most, hogy Isonzónál szétlőtték a bal térdemet.

MÁSODIK KOCSMATÖLTELEK (*bólogat*) Most, hogy hazajöttem a frontról, s mire jöttem haza? Az asszony terhes egy zabigyerekkel.

HARMADIK KOCSMATÖLTELEK Most... Most... Most, hogy az ország szét-esett. Minden romokban... A magyar katona megállta a helyét (*haptákba vágja magát és szalutál, így jelezve, hogy egykor nyilván frontharcos volt*), és a magyar katona mégis azt kellett lássa, amikor ezer kilométerről jött haza a más hazájából, hogy elveszett Nagy-Magyarország!

Hirtelen valami fehérség tűnik fel az utcán.

ELSŐ KOCSMATÖLTELEK Mi libeg-lobog itt? Mi ez a fehér fáklya?

A többiek odanéznek, meresztgetik a szemüket.

MÁSODIK KOCSMATÖLTELEK Nem fáklya ez. Hanem szoknya... Bokáig érő, hosszú női szoknya.

ELSŐ KOCSMATÖLTELEK Egy lány fut ott... A templomkert felé.

HARMADIK KOCSMATÖLTELEK Ne legyen a nevem Kucka Boldizsár, ha nem a kocsmáros lánya. A Kalmár Viola.

ELSŐ KOCSMATÖLTELEK Tényleg! Ő szalad ott. Odaszólók neki. (*odakiált a lánynak*) Viola! Viola!

A lány nem válaszol. Tovább szalad. A három kocsmatöltelek nem mereng hosszan ezen.

Egyikük megszólít egy kései járókelőt.

MÁSODIK KOCSMATÖLTELEK Nem tudja, hol lakik a Früstök Jóska?

JÁRÓKELO De hiszen maga a Früstök Jóska.

MÁSODIK KOCSMATÖLTELEK Azt én is tudom. Csak azt nem tudom, hol lakok.

Tovább tántorognak. Egy kóbor kutya szegődik a nyomukba. Veszettül ugatja őket.

ELSŐ KOCSMATÖLTELÉK *(ő már kezd egy kissé kijózanodni)* A rosseb vigye el! Legalább megmondták volna előre, hogy szesztilalom lesz... Akkor begyűjtök otthonra egy kis készletet, hogy könnyebben átvészeljem.

MÁSODIK KOCSMATÖLTELÉK Az nem ugyanaz, otthon inni vagy a kocsmában. A kocsmában csupa jó cimbora van... Jó, ott a Kalmárné is. Annak is beste egy természete van. Szájal. Káromkodik. Parancsolgat. De legalább nem az én feleségem.

ELSŐ KOCSMATÖLTELÉK *(felemeli a mutatóujját)* Nagy igazságot mondtál, Jóska! Ha én annak idején tudtam volna, hogy a szerelem elmúlik, a feleség megmarad...

Nyálas csókjával összecuppogja a két másikat.

HARMADIK KOCSMATÖLTELÉK *(elérzékenyedik, nagyokat hüppög)* Most mi lesz velünk? Kedves barátaim! Mi lesz velünk? Nélkületek árva vagyok, mint az árvalányhaj.

Ő is szesztestvéri csókokat vált a másik kettővel.

Megérkezett a házához, ami talán még a környék többi házánál is romosabb, elhanyagoltabb.

A felesége már várja. Kikiált az ablakból.

HARMADIK KOCSMATÖLTELÉK FELESÉGE Hol voltál ilyen sokáig?

HARMADIK KOCSMATÖLTELÉK Miért? Nem látszik?

HARMADIK KOCSMATÖLTELÉK FELESÉGE *(végtelen megvetéssel)* Nem.

HARMADIK KOCSMATÖLTELÉK Akkor még visszamegyek.

HARMADIK KOCSMATÖLTELÉK FELESÉGE Azt próbáld meg...

Mivel a Harmadik kocsmatölteléknek már be kell mennie a házába, a három szesztestvér nagy búcsúzkodást csap. Ahogy már az italos emberek szoktak. Akik megszívesebben soha el nem válnának egymástól.

MÁSODIK KOCSMATÖLTELÉK Mikor találkozunk legközelebb?

ELSŐ KOCSMATÖLTELÉK Hát holnap... *(hirtelen derengeni kezd neki, hogy ez aligha jön össze)* Vagyis akkor, ha majd vége lesz a szesztilalomnak.

HARMADIK KOCSMATÖLTELÉK És mikor lesz vége a szesztilalomnak?

Aggódva néznek össze.

MÁSODIK KOCSMATÖLTELÉK Hát akkor, amikor vége lesz a pro... *(beletörik a nyelve)*, a pro... *(megint beletörik a nyelve, aztán végre, páratlan bravúrral kimondja)* a proletárdiktatúrának!

HARMADIK KOCSMATÖLTELÉK Az meg mikor lesz?

A felesége kell kijöjjön a Harmadik kocsmatötlélékért, hogy végre betaszigálja. Az Első kocsmatötlélék biztató szavait azért még hallhatja.

ELSŐ KOCSMATÖLTELÉK *(neki időközben egész kitisztult a feje)* Reméljük... reméljük a legjobbakat! Az egyszer biztos, hogy egy olyan hatalom, amely nem engedi az embereket inni, nem sokáig húzhatja.

HARMADIK JELENET

Este van. Még nem késő este, de este. Csak az utcán lévő lámpaoszlopok árasztotta fény hatol be szűrten a templomkertbe.

Viola hívta ide találkozóra a Storm Milli kocsmájában szolgáló Zahar Volkovot.

Zahar valószínű férfiszerűség a maga dús szőke hajával, szlávosan lágy arcvonásaival, izmos testalkatával.

A kiejtése, a beszédmodora ugyan oroszos, ám nyelvtanilag perfekt beszél magyarul.

ZAHAR VOLKOV Idejöttem, hiszen láttam az ablakból, hogy megadja az egyezményes jelünket a háromszor meggyújtott gyufával. De... De miért nem elővigyázatosabb, Viola? Ne legyen ilyen óvatlan! Ne veszélyeztesse a jó híret!

VIOLA *(keserűen felnevet)* Lehet jó híre egy kocsmáros lányának? Kérdezem ezt magától, akiről nem tudom, hogy kicsoda valójában, de azt tudom, hogy nem az, akinek ma, kényszerűségből lennie kell. Sokat olvasok. Verseket. Regényeket. És én érzem magában a magasabb minőséget...

ZAHAR VOLKOV *(felkavarják a lány szavai)* Nem mindegy, mi voltam valaha, ha egyszer ma az vagyok, aki vagyok: csapos egy külvárosi kocsmában... De ne itt beszéljük meg ezt! Csak pár percig maradhatok. Vissza kell mennem dolgozni. Storm Emília, a főnökkasszonyom nagyon számon tartja a munkaidőmet. Mondja hát el, kérem, miért hívott. Aztán...

VIOLA Találkoznom kellett magával. A mostohaanyám...

ZAHAR VOLKOV A mostohaanyja! Mindig a mostohaanyja.

VIOLA Figyelmeztetnem kell, hogy a mostohaanyám nem hagyott fel a Storm Milli elleni bosszútervekkel. Mindenre kész, hogy ártsen neki. Ennek még rossz vége lesz.

ZAHAR VOLKOV Furcsa nekem, mikor két nő így acsarkodik. Nálunk, Oroszországban a nők szelídek, gondoskodók. Egyáltalán miért fújnak így egymásra?

VIOLA Úgy kezdődött, hogy eredetileg csak az apámnak volt a környéken kocsmája. A Hörpintőbe járt mindenki. De aztán, úgy öt éve vagy hogy Storm Milli férje is kocsmát nyitott, ahogy a szakmában mondják: ránk, a mi fejünkre, mire apámnak a forgalma drámaian megcsappant, a kuncsaftok több, mint fele elpártolt tőlünk. Miután Milli megözvegyült, s átvette a Jó Pipa irányítását, elcsábította tőlünk a beszállítóinkat is. Megnyert magának olyan szőlősgazdákat, akik korábban nekünk adták el a borukat. Aztán meg... Azán meg... Volt itt más is. Férfiügyek.

ZAHAR VOLKOV Kövezzenek meg, de nem egészen értem, hogy miért volt olyan sürgős ezt most elmondania.

VIOLA *(egyfajta alázattal)* Arra gondol, hogy... Hogy nem is kellett volna idehívnom? Hogy csak egy ürügyre vártam, hogy találkozhatnék magával? Hogy láthatnék megint.

ZAHAR VOLKOV *(nevet)* Úgy látom, tényleg igaz az a mondás, hogy a nők többet gondolkodnak azon, hogy min gondolkodnak a férfiak, mint amennyit a férfiak egyáltalán gondolkodnak... *(megindul vissza a Jó Pipába)* De most már semmiképp se maradhatok. A főnöknőm elevenen megnyúz.

VIOLA Akkor... Akkor...

ZAHAR VOLKOV Vasárnap, mise után újra találkozunk.

VIOLA *(üdvözült arckifejezéssel)* A szokott helyen.

NEGYEDIK JELENET

Egy erősen osztályharcos tartalmú, az 1919-es alkoholtilalom idején született plakátot látunk magunk előtt.

Van rajta lánc, butykos, vörös csillag..

A felirata is figyelemreméltó: „LELÁNCOLTUK AZ ALKOHOLT!

Nincs többé kizsákmányoló és nincs többé butító szesz, amivel az elnyomók elaltatják a munkásság ébredő öntudatát. Aki még most is alkoholt akar, továbbra is a rabszolgaságot akarja. Felszabadult proletár megveti a butítás és a gyilkolás eszközét.”

A Hörpintővel konkurens, szomszéd kocsmában: a Jó Pipában vagyunk. Szébb hely, jobb hely, mint a Jó Pipa. Állítólag a bora is különb.

Az ottani kocsmárosné, a hadiözvegy Storm Milli és a csaposa, a volt orosz hadifogoly Zahar Volkov pakol, takarít, rendezkedik, miután ők is arra kényszerültek, hogy jóval a szokásos záróra: éjféle egy óra előtt bezárjanak. A dolgok állása szerint véglegesen.

STORM MILLI Az ilyen alakoktól, az ilyen, a való élettől elszakadt népboldogítóktól mentsen meg a Jóisten! Hogy is mondta ez a Balogh, miután kiragasztotta a szesztilalmat elrendelő plakátját? *(kifigurázza Balogh Ervint: utánozza a hangját, rövidlátókra jellemző gyakori hunyorogását)* Az alkoholfogyasztás a kapitalista kizsák-

mányolás eszköze. De most, hogy a burzsoáziának vége, „öntudatos proletár, értelmes asszony, józan gondolkodású ifjú egész erejével küzd az alkohol ellen”.

Storm Milli, ez a Kalmárnénál iskolázottabb, és ránézésre is sokkal inkább „polgári” jelenségnek tűnő, hajviseletében, öltözködésében és fizikai megjelenésében is leginkább Kaffka Margitra hasonlító nő olyan szemrehányóan néz Zahar Volkovra, mintha legalábbis a férfi tehetne az események illetén fordulatairól.

Zahar szólna, de inkább nyel egyet. Helyzete sokkal inkább alárendelt Storm Millivel szemben, mint Gilice Lajái Kalmárnéval szemben. Megmutatkozik ez már abban is, hogy ő nem tegezheti a maga főnökasszonyát, míg Gilice Laja igen.

STORM MILLI Mi van, Zahar? Megkukultál? Kihúzzák a lábunk alól a talajt, elveszik tőlünk a megélhetésünket, s neked erre nincs egyetlen szavad se?!

ZAHAR VOLKOV Ugyan mit mondhatnék?

STORM MILLI *(a dühe visszaszáll Balogh Ervinre)* Annak a mitugrásznak, annak az életében először az utcára kimerészkedett szobaforradalmárnak bezzeg be nem állt a szája! Lökte a sódert. Valószínűleg még sohase öntött fel a garatra, de még tán spicces se volt, ennek ellenére a maga tudálékos módján valóságos doktori értekezést tartott a szeszes italokról?!

Újra Balogh Ervint utánozza. Közben teli torokból nevet.

STORM MILLI Ahogy fejtegette, hogy az alkohol mákony, a társadalom rákfenéje... S hogy nem igaz az, hogy a pálinka melegít és erőt ad, mert csak az erődtől foszt meg és az egészségedet támadja meg. Nem igaz, hogy a bor ártalmatlan, kedvverítő, erősítő ital. Hisz a mérsékletes borivás észrevétlenül rombolja le az egészséget, a vidám poharazás lejtőre juttatja az egyént s családot! Nem igaz, hogy a sör táplál! Csak elvonja a szervezettől a szükséges tápanyagokat! ... Az isten barma! Miket hordott még össze?

ZAHAR VOLKOV Elolvashatja. Hisz ide, az Unikum-hirdetésre ragasztotta rá a maga felvilágosító plakátját.

Storm Milli odamegy a plakáthoz, s lassan olvassa.

STORM MILLI ... az ital erejét és jóságát csak azok hirdetik, akik a maguk érdekét nézik s lelkiismeretlenül akarnak vagyonhoz jutni! A kocsmáros, a borkereskedő s az alkoholtöke, amely a maga vagyonygyűjtésével s a szeszes italok termelésével duplán árt a dolgozó munkásság érdekeinek!

Erre már Zahar Volkov is elneveti magát. Egészséges, jóízű férfinevetéssel. S a továbbiakat ő olvassa föl. Gyönyörű bariton hangján.

ZAHAR VOLKOV Józanság nélkül nincs rend, fegyelem, s mámoros munkástársadalom a kommunista államrendet meg nem őrizheti!!! De nincsen józanság nélkül munka sem! A jövő társadalom pedig munkán, a ti és gyermekeitek munkáján épül fel. A tudomány megállapította a szeszes italok élvezetének az utódokra, a jövő nemzedékre való káros hatását! Vajon melyik öntudatos proletár, melyik becsületes lelkiismeretű munkás fogja elinni gyermekei egészségét, erejét s jövőendő boldogulását: a kommunista társadalmi rendet?

STORM MILLI Atyaúristen! Ebből elég!

Letépi a plakátot. A tépett papírfecniket még a földön is megtapossa.

ZAHAR VOLKOV Mit csinált? Mi lesz, ha visszajönnek és ellenforradalmi tevékenységnek veszik, hogy letépte a plakátjukat?

STORM MILLI (*nagy hangon*) Nem jönnek ezek vissza. Elsöpri ezeket a népharag. A magyar néplélek, az olyan... A magyar néplélek, az olyan... (*keresi a szavakat*) A magyar néplélek az olyan, hogy kell neki az ital.

ZAHAR VOLKOV Az én hazámban, Oroszországban még II. Miklós cár rendelte el az alkoholtilalmat. Igaz, ő meg is bukott. De Szovjet-Oroszországban tudomásom szerint a mai napig hatályban van a szesztilalom. S a bolsevikok sajnos még most is tartják magukat. Pedig, ha a fehérek javára dőlné el a küzdelem, visszaállna a régi rend, öt év internálás, hadifogság után boldogan hazamennék.

Storm Milli abbahagyja a pakolászást.

STORM MILLI Elmennél. Persze, elmennél?! Nem csinálnál abból lelkiismereti kérdést, hogy itt hagyj. Itt hagyj a legnagyobb pácban. Amikor fogalmam sincs, mihez kezdjek, miből éljek meg.

ZAHAR VOLKOV Nem úgy bánt maga velem, hogy ha bajban van, számíthatna rá: én majd kihúzó. Sose becsült meg engem! Mindig a régi szeretőjét, azt a Gilice Laját emlegeti. Folyton az orrom alá dörgöli, hogy ő mindig mindenben mennyivel jobb volt.

STORM MILLI Ha egyszer jobb volt...

ZAHAR VOLKOV (*gúnyosan*) Talán szebb is volt?

STORM MILLI Ne vágj fel a külsődre! Jó. Jó. Csakugyan jóképű vagy. Sőt! Több is annál. De én nem a szépséget nézem egy férfinál. Egy férfi értékét az adja meg, mennyit tud kiharapni magának a világból, mennyi pénzt tud csinálni. Elég gyakorlatias-e? Elég életrevaló-e? A nő, aki mellécsapódik, bízhat-e benne, hogy sose kell majd filléres gondokkal szembenéznie, sose kell majd szűkölködni.

ZAHAR VOLKOV Maga is tudja, hogy én nem utcagyerek voltam, mint Gilice Laja. Nekem életem első húsz évében nem volt szükségem semmiféle rafinériára, se stiklikre, se erőszakra. Régi orosz nemesi család sarjaként nem az ököljog szabályai szerint neveltek fel.

STORM MILLI Messziról jött ember azt mond magáról, amit akar. Mint te is, aki azt állítod, hogy az egyik bátyád alezredes, a másik őrnagy volt a cár hadseregében és a háború végére tábornokok lettek.

ZAHAR VOLKOV Én nem fogok bizonygatni olyasmit, amit maga, Milli úgyse hisz el. Ám azt talán elhiszi, hogy már húszéves koromban elvégeztem a szentpétervári művészetakadémiát. Néhány évig egy ottani nagy lap illusztrátora voltam. 1913-ban pedig ide, Magyarországra költöztem, a nagynevű Hollósy Simonhoz a festészeti tanulmányaimat folytatni. Minden rendben ment volna, ha a háború nem tör ki.

STORM MILLI De kitört.

ZAHAR VOLKOV Mikor a háború kitört, természetesen internáltak. Előbb Debrecenbe kerültem, ahol a hatóságok a városon kívül egy rozoga parasztházat jelöltek ki nekem és még három, szintén internált társamnak lakásul. Beosztottak minket egy durvalelkű, fősvény gazdasszonyhoz napszámosoknak. Én, az ígéretes festőművész két teljes esztendeig mint napszámos dolgoztam, s ha a piacon nem vásárolok össze néhány könyvet: regényeket, kalendáriumokat, amelyekből egész jól megtanultam magyarul, akkor megőrülök. Mikor végre összekuporgattam annyi pénzt, hogy rajzpapírt, olcsó vízfestéket és ecsetet is vásárolhattam és szabadidőmben megfestettem egy-két arcképet, fordult csak jobbra a sorsom. A debreceni intelligencia néhány tagjának közbenjárására végre megszabadultam a kétkezi munkától és Budapestre kerültem a Hadifoglyokat Segítő Hivatalhoz.

STORM MILLI (*frivol hangütéssel*) Onnan igényeltelek ki magamnak „gyámolításra szoruló” hadiözvegyként.

Odamegy Zaharhoz és hozzásimul. A férfi nem vevő erre. Előveszi a szájharmonikáját, s az „Áll egy ifjú nyírfa a réten” című népdalt játssza szívből-lélekből, nagy átéléssel. Storm Milli kiüti a kezéből a szájharmonikát.

ZAHAR VOLKOV Hagyjon! Még ezt a kis örömet is sajnálja tőlem? ... Azt hiszi, akkora boldogság nekem az, hogy egy nő kényének-kedvének vagyok kiszolgáltatva?

STORM MILLI (*belép nála a Putifárné-effektus; mivel női önérzetében bántás érte, reflexszerűen visszavág*) Megtévesztett, hogy keménykötésű, markos fickónak nézél ki. Olyannak, aki bírni fogja a ... a munkát.

ZAHAR VOLKOV És talán nem bírtam?

STORM MILLI De... Se a munkabírá sodra, se a munkavégzésedre nem lehet egy rossz szavam se. Csak hát... Csak hát... Vannak dolgok, amiket nem szeretek benned. Például nem szeretem benned, hogy olyan művészlélek vagy.

ZAHAR VOLKOV (*leül az egyik asztalhoz, s az öklére támasztja a fejét*) Mifelénk, Oroszországban azt nevezik művészléleknek, aki egy kicsit külön. Egy kicsit más, mint a többiek. Érzékeny, élénk fantáziájú és egyfajta álmovilágban él: a hétköznapi dolgokkal nem sokat törődik.

STORM MILLI (*nem lehet eldönteni, hogy komolyan beszél-e, vagy pedig csak féltékeny akarja tenni Zahart*) A Gilice Laja... No, az nem volt művészlélek. Csapóként is főnyeremény volt. Már első blikkre pontosan tudta, kivel milyen hangot kell megütnie, kinek mivel járhat kedvébe. Tudta, mikor kell a vendéget meghallgatnia, tudta, hogyan lehet elválni egy panaszáradatot egy-egy jól irányzott mondattal. Ehhez kivételes emberismeret kell! Persze ismerte a napi híreket, a legfrissebb sporteredményeket, a közszájon forgó pletykákat, mendemondákat is. Mindenkiel mindenről el tudott beszélgetni... S le merném tenni a nagyesküt, hogy Laja most is, hogy így munka és jövedelem nélkül maradtunk, feltalálná magát. Tudná, hogyan szerezzünk pénzt.

ZAHAR VOLKOV Gondolom, megint betörne. Igaz, hogy mivel a múltkor, mikor rajtakapták, ki kellett ugrania az ablakon és lesántult, alighanem már nem is menne neki úgy a dolog.

STORM MILLI Szokott ő fegyverrel, arannyal, drágakövekkel is üzletelni.

ZAHAR VOLKOV Ha ennyire imponál magának az a Gilice Laja, akkor miért engedte, hogy elmenjen? Nem úgy volt, hogy eredetileg a maga csaposa volt, s utána szegődött csak át a Kalmárnéhoz, a Hörpintőbe?

STORM MILLI (*dühösen*) Hamis ígérekkel csábította át a Kalmárné. Megígérte neki, hogy ha a férje nem jön haza a háborúból, akkor hozzámegy. Kettőjüké lesz a kocma.

ZAHAR VOLKOV De hisz ott van a Kalmár kocsmáros lánya is. A Viola. Azt nem lehet csak úgy kismiszni.

STORM MILLI Már miért ne lehetne? Nem sokat nézek ki abból a lányból. Csinoska. De ott, ahol az ész osztották, nem állt kétszer sorba. Pedig a pénz mindig odamegy, ahol ész is van. Ez természeti törvény! Ész – és pénz. (*önleégülten megismétli*) Ész – és pénz.

ZAHAR VOLKOV Néha elgondolkodok magán, Milli. De nem értem magát. Miért ilyen pénzéhes? Tulajdonképpen egész tetszene nekem, mint nő, de mégse tetszik. Nincs taszítóbb egy nőben, mint az, ha anyagi. Kapzsi. Haszonleső.

STORM MILLI Megfejtsek egy titkot? Na jó. Én, Storm Emília okleveles tanítónő voltam, mielőtt férjhez mentem. Sokan a környezetemben megdöbbenek, hogy egy kocsmárosnak mondtam igent, különösen, mivel a kollégák között is akadt jelentkező. Ám ezek az emberek, akik megszólaltak, nem tudták, hogy milyen nyomorúságban élek, még ha ezt a nyomorúságot eltakarta is látszat: cifra nyomorúság volt. Voltak kedvenc hónapjaim, meg olyan hónapok, amiket utáltam. Azokat a hónapokat utáltam, amelyek harmincegy napból álltak, ezeknél ugyanis három étkezéssel többet kellett kigazdálkodni, mint a harmincnaposoknál.

ZAHAR VOLKOV Ezek után, gondolom, megbecsülte a férjét.

STORM MILLI Azt a tuskót?! ... Halottakról jót vagy semmit. A férjem halott. Jó!

ZAHAR VOLKOV Hm... Számomra Puskin Tatjánája, Tolsztoj Natasa Rosztovája volt a nő. És akkor itt van maga...

Milli beletúr Zahar hajába. Az félrenéz és füttyörészni kezd. „Áll egy ifjú nyírfa a réten.”

Az alkohol meghalt!

2005.
19

Ne engedjétek feltámadni!

© 2005 Képkönyvtár

www.kepkonyvtar.hu

ÖTÖDIK JELENET

*„Ne igyál sohasem szeszesitalt! Minden pohár egy-egy lépés a nyomorúság, a bűn felé!”
– figyelmeztet az a plakát, amelyen egy pohárba zárt, lepusztult arc mered ránk.*

Aztán máris a „vörös” – vagy ahogyan Horthy Miklós később nevezte –, a vörös rongyokba öltözött Budapest tárul a szemünk elé, illetve annak egy, a belvárosnál kevésbé kidekorált része: a külváros.

Itt is vörös zászlók lógnak mindenfelé, itt is vörös drapériával vannak letakarva a régi szobrok. Itt is meglehetősen tömeg gyűlt össze május elsején.

A legtöbben persze nem lelkes szimpatizánsok. Hanem inkább bámészkodók.

A korábban a Kalmárné kocsmájában második otthonra lelő három kocsmatöltelek is a lézengők között van. Most mindhárman józanok. Örömmel üdvözlik egymást.

ELSŐ KOCSMATÖLTELEK *(a Harmadik kocsmatölteleknek)* Kit látnak szemem? Hát te is kijöttél, Boldi, május elsejére?

HARMADIK KOCSMATÖLTELEK *(suttogva)* Akasztásokra még szívesebben járnék ki. Csak azokra még várni kell.

MÁSODIK KOCSMATÖLTELEK Ami késik, nem múlik.

A szónoki pulpituson Balogh Ervin áll. Ő beszél. Pontosabban: harsog.

BALOGH ERVIN ...ezen a büszke tavaszi seregszemlén külön ki kell emelnem, hogy aki egyszer a napba nézett, az nem tud hozzászokni a bűzös petróleumlámpához. Aki egyszer összetörte rabbilincseit, nem lesz olyan ostoba, hogy megint összekovácsolja azokat, aki megásta a kapitalizmus sírját, az nem fog soha vállalkozni arra, hogy újra fölépítse azt, aki egyszer letette a poharat, nem fog soha többé az ital csábításának engedni. Alkoholtilalmunk eredményei bizakodásra adnak okot. Míg a bukott rendszer, az urak hazája szántszándékkal butításra és bódításra használta a szeszt, hogy tudatlanságban tartsa és befolyásolhassa a munkástömegeket, a proletárdiktatúra nem hátrál. Megvédi a munkásokat. Akár önmaguktól is!

A szónoklat ezen része nem vált ki osztatlan lelkesedést. Elégedetlen morgás zúg fel.

ELSŐ KOCSMATÖLTELEK A fene essen bele! Pedig én olyan fülest kaptam, hogy legalább erre a „nagy napra” feloldják a szesztilalmat. Úgyse veszi ki valami jól magát az, hogy a Kun Béla a Szovjetházban vizet prédikál és bort iszik. Már ha nem pezsgőt!

HARMADIK KOCSMATÖLTELEK Ne reménykedj! Amit szabad Mohamednek...

MÁSODIK KOCSMATÖLTELEK Ahogy látom, én jobban bírom a szesz hiányát, mint te, koma. Igaz, én csak különleges alkalmakkor szoktam inni.

ELSŐ KOCSMATÖLTELÉK Mint például?

MÁSODIK KOCSMATÖLTELÉK Amikor józan vagyok.

A Balogh Ervin ünnepi szónoklatát követő „felvonulás” nem mondható túl grandiózusnak. Vidéki. Helyi léptékű.

Egy piros nyereggel felszerelt fehér ló húzta kordé halad el nagy nyikorgással. A kerekék fölött ott zötyög a mozgósító erejűnek vélt felirat: „Világ proletárjai, egyesüljete!

Egy matrózruhába öltözött ifjú úgy vonul el, hogy aranybetűkkel teleírt transzparenst tart a kezében: „Dolgozatosok és tiétek a paradicsom!”

Egy fiatal lány pedig ezt hirdeti: „Mondjatok nemet az alkoholnak és gyermekeitek áldani fognak benneteket!”

A hömpölygő tömeg részeként Kalmárné és Storm Milli is egymás mellé hömpölyög. Kalmárné Gilice Lajával jött ki az ünnepségre. Storm Milli pedig Zahar Volkovval. (A két férfin látszik, hogy nem nagyon van inyükre, hogy főnökasszonyaikkal, s egy-szersmind szeretőikkel mutatkozzanak – de hát nyilván egyikük se tehetta meg, hogy ellent mondjon.)

A két pár találkozik.

STORM MILLI (*gúnyosan odaveti Kalmárnénak és volt szeretőjének, Gilice Lajának*) Milyen szép pár! A borhamisító és a sör-felvizező! A zsák meg a foltja!

Kalmárnét elönti a düh. Nem tud uralkodni magán.

KALMÁRNÉ (*Gilice Lajának*) Hallod ezt? Felelj meg neki! Mert ha én válaszlok, abból olyan káromkodás kerekedik, hogy az összes szentet lehozom az égről. Még magát a Jóistent is hozzájuk csapom! Ráadásnak.

GILICE LAJA (*a maga szokott lezser stílusában*) Ne hergelj, Ila! Ne hergelj, mert kár a gőzért! Utálom, amikor össze akarnak ugrasztani valakivel. Hadd válasszam én meg, ki az ellenségem!

KALMÁRNÉ Úgy? Nem állsz mellém? Velem van problémád? Nem pedig a „hölgyel”.

STORM MILLI Nagyon úgy tűnik.

Kalmárné jobb híján Zahar Volkovot próbálja a maga oldalára állítani.

KALMÁRNÉ Nem szólna a nagysasszonynak, hogy ne rágalmazzon engem? Mert én az olyanoknak, akik kígyót-békát kiabálnak rám, betapasztom a száját!

Nemcsak Gilice Laja, Zahar is ki szeretne maradni a várható összetűzésből.

ZAHAR VOLKOV (*Gilice Lajának*) Itt most csak egy segít. Ti jobbra. Mi balra.

KALMÁRNÉ *(megragadja előbb Gilice Laja, aztán Zahar Volkov ingének a nyakát)* Micsoda férfiak vagytok ti?! Férfiak vagytok ti egyáltalán?! No, de majd mi...! Mi, nők! Mi, ketten! Mi ha nem bírjuk egymás pofáját, akkor nem bírjuk egymás pofáját!

STORM MILLI *(csúfondáros hangon)* Kérlek! Nekem nem kell kétszer mondanod! Ha harc, legyen harc!

*Kalmárné megüti Millit. A hajába is belekap.
Ám még mielőtt Milli visszaadhatná a kölcsönt, hirtelen, mintha a földből bújna ki, egy vörösőr terem ott, hogy rendet teremtsen.*

VÖRÖSŐR *(Kalmárnénak)* Igazolja magát!

Erre Kalmárné az alteste felé mutat.

KALMÁRNÉ Ez az én igazolványom! Ki is nyalhatja!

Storm Milli örömeiben tapsolni kezd.

STORM MILLI Hallják, mit mondott? Sértegeti a hatóságot!

ZAHAR VOLKOV *(igyekezne kicsinyíteni a vétség súlyát)* A hatóságot azt nem. Mindössze egy hatósági közeget sértett meg.

Gilice Laja rámutat az időközben lehiggadt, sőt kissé megszeppent Kalmárnéra.

GILICE LAJA Ő már csak ilyen! Mocskos szájú, primitív némbor!

KALMÁRNÉ Az eszem megáll! És ezt épp te mondod?! Ehhez aztán vastag bőr kell!

GILICE LAJA *(felröhög)* Az van is nekem. Vastag bőröm. De most rólad van szó, szívecském! Te vagy az, aki nem tesz féket a nyelvére, még akkor se, ha kéne. Nem palotában születettél, ez szentigaz. Mentségedre szolgáljon. Az apjád fuvaros volt. Ez is igaz. Erről se tehetsz. De arra azért megtaníthatott volna az apád, hogy ami elmegy egy férfinél, gyomorforgató egy nőnél.

KALMÁRNÉ *(az öklét rázza Laja felé)* Csak érvünk haza! Akkor számolunk!

GILICE LAJA *(előbb alamuszi képpel Storm Millire kacsint, aztán Kalmárnéra)* Vigyázz, Ila! Vigyázz! Csak nehogy még jobban megunjalak, mint ahogy most unlak! Sok nő töri magát utánam... Sok nő... *(megint Millire kacsint)* Persze, ha olyan az a nő, akkor egy nő is elég tud lenni.

Kalmárné le van forrázva. Már nem is Lajára próbál hatni. Inkább a vörösőrrre.

KALMÁRNÉ Látja, hogy megvert már így is az isten? Ezzel a semmirekellővel. Ezzel a csalfa döggel. Legalább maguk ne cseszegessenek! Hagyjanak békén! Hagyjanak élni!

A vörösőr hajlana rá, hogy szemet húnyjon a történetek felett. Hogy Kalmárnét futni hagyja. De Storm Milli... No, ő nem a megbocsátás híve!

STORM MILLI Megütött. A hajamba csimpaszkodott. Ragaszkodom hozzá, hogy megbüntessék érte.

Kalmárnét őrizetbe veszik. Hörcsögöfát vág. Csúnyán összeráncolja a homlokát. Összecsücsöríti a száját. Gyűlölet ül ki az arcára, de ezúttal se nem kapálózik, se nem átkozódik. Türtözteti magát.

GILICE LAJA Mennyit kap ezért?

VÖRÖSŐR Proletár?

GILICE LAJA Nem egészen... Olyan félvér. Mint aki félig fehér, félig néger.

VÖRÖSŐR Akkor háromnapos fogház. Ha proletár lenne, megúszná egy nap fogdával.

HATODIK JELENET

A templomban a mise véget ér. Az orgonaszó elhallgat. Kiáradnak a hívek. Köztük van Zahar is és Viola is. Külön-külön mennek. De alig telik el egy perc – és megtalálják a módját, hogy titokban találkozzanak. A templomkert egyik eldugott zugába húzódnak be. Leülnek egy padra. A férfi egy regényt ad kölcsön a lánynak. Nagy honfitársának: Turgenyevnek az Apák és fiúk című művét.

ZAHAR VOLKOV Most, hogy kénytelenségből bezártak maguk is, talán lesz néhány lopott félórája, amikor belefeledkezhet ebbe a csodálatos regénybe. A mostohaanyja, remélem, most már nem zsigereli ki annyira.

VIOLA A mostohaanyám? Gyűlöl engem!

ZAHAR VOLKOV Téved. Magát nem lehet gyűlölni.

VIOLA Maga téved. Nem ismeri a mostohaanyámat! Az előélete... No, de nem vádaskodok. Kasszírő volt egy éjszakai kávéházban, aztán felszolgált nálunk. Ez mindent elmond... Engem is ilyesmire akart fogni. Kérte, legyek kedvesebb a vendégekkel, ne nézzek villámló szemekkel azokra, akik belecámpolnak a fenekembe. Mert hát egy a lényeg: minél többet fogyasszanak, minél több pénzt húzassunk ki a zsebükből. Amikor pedig én ezt elutasítottam, kigúnyolt. Azt mondta: leszek én még

negyvenéves is, amikor a szerelmi malom már nem nekem örül. Ráérek majd akkor érényesnek lenni.

ZAHAR VOLKOV Ha majd az édesapja hazajön a háborúból ... hadifogoly ő is, ugye? ... ő biztos nem így fog vélekedni.

VIOLA Nem tudom, apám hazajön-e. Van nekem egy gyanúm, ami több is, mint gyanú... Nem jön... Legutóbb, mikor levél jött tőle, azt a mostohaanyám vette át a postástól, s hiába könyörögtem neki, olvassa fel nekem is, nem tette... Nem tudom, mi lehetett abban a levélben. De hogy a mostohaanyám nem mutatta meg nekem, az éppen elég alapot ad arra, hogy aggódjak.

ZAHAR VOLKOV Talán valami könnyebb sérülés érte az édesapját, s a mostohaanyja nem szeretne volna magát nyugtalanítani.

A lány felkacag.

VIOLA Ó, Zahar! Kedves Zahar! Maga, aki pedig annyi mindent látott már, annyi mindent tapasztalt már meg az életben, valahogy mégis olyan naiv. Szinte mint az a nevetségességig jóhiszemű, egyszersmind félelmetes alkoholelles agitátor. Az a Balogh.

ZAHAR VOLKOV Hozzá hasonlít? *(hosszasan eltűnődik)* Nos, talán van is köztünk némi hasonlóság, ha nem is a követett ideológiában, hisz ő kommunista, én pedig tolsztojiánus vagyok. Inkább jellemében hasonlítunk, már ha csakugyan hasonlítunk... A főnökasszonyom is érzi bennem ezt az idegenséget, nem, nem az orosz lélek idegenségét a magyarétól, hanem inkább valami lelki idegenséget... Nemrégiben is művészléleknek nevezett, s mondhatom, ezt nem dicséretnek szánta... Egy művészlélek csapos?! Mindig a maguk csaposával, Gilice Lajával példálózik, hogy az milyen életrevaló. Hogy az a jég hátán is megél.

VIOLA Betörésből, lopásból és orgazdaságból mindig könnyebb megélni, mint becsületes munkából.

ZAHAR VOLKOV *(nem tud úrrá lenni a kíváncsiságán)* Árulja már el nekem, a maga mostohaanyja is úgy odavan ezért a Gilicéért, mint az én főnökasszonyom, aki azóta se tudta túltenni magát azon, hogy elvesztette?

VIOLA *(kitérő választ ad)* Nem is tudom. Egymás szeretői, ennyit tudok. Ezt, ha nem is verik nagydobra, rejtegetni se különösebben rejtegetik. De sokat veszekednek. Szinte minden hajba kapnak. Nem fennhangon kiabálnak. Inkább úgy sziszegnek oda a másiknak... Mindenesetre az meglep, hogy Gilice Laját bárki is maga fölé helyezi, Zahar. Ha engem kérdez...

A férfi örül is, de egy kicsit meg is retten. Nem üti a vasat, amíg az meleg. Sőt! Elmondja a lánynak, milyen kevésbé kapós ő más nők szemében.

ZAHAR VOLKOV A nők, a nők hamar kiismerik a fajtámat. Eleinte tetszeni szoktam nekik, mert hát a szőke haj és a zöld szem olyan kombináció, ami tetszeni szo-

Minden
pohár

halálos mérég!

KULTURA
BUDAPEST

www.kepkonyvtar.hu

kott a másik nem képviselőinek. Ezt maga, Viola is tudhatja, elvégre maga is szóke. De aztán... Aztán hamar kiderül, hogy én, ha nem húzom is ki magam a munkavégzésből, a napi sürgés-forgásból és tülekedésből, igazából egy másik: egy magasabb síkon létezek... A nők, legalábbis a nők zöme ezt nem tudja elfogadni. Sokkal gyakorlatiasabbak, sokkal előrelátóbbak és célratörőbbek, mint a férfiak...

VIOLA (*mindenáron magára szeretné terelni a szót*) Engem is ilyen gyakorlatiasnak lát? Mondja meg! Érdekelne a véleménye.

ZAHAR VOLKOV Nem kifejezetten magára gondoltam. Inkább a főnöknőmre. Éppen tegnap volt ott nálunk az öccse, a tizenkét éves Storm Lacika. Hallottam, miről beszélgetnek. Milli Lacikát műszaki pályára szánja. Megmondta neki kerek perccel: – Tudom, hogy szereted az irodalmat, a történelmet. De ezek hiábavalóságok. Akik velük foglalkoznak, azokat úgy bünteti a társadalom, hogy örök koplalásra, szüntelen lemondásra ítéli őket. Én szeretnék negyedik után politechnikumba adni. Egy jó és képzett művezetőnek nagyobb jövője lesz ezentúl, mint holmi diplomás senkinek, hisz az elvett országrészekből is ide, a megkisebbedett Magyarországra fog tódulni sok száz tanár, jogász, közigazgatási szakember s már eddig is túlbőség volt humán beállítottságú emberekből.

A lány érzékeli, hogy a férfi mellébeszél. Legalábbis nem arról beszél, amiről ő szeretné: kettőjükéről.

Visszahúzódik hát egy kicsit. Nem erőlteti tovább a dolgot.

VIOLA Maga orosz. Most, hogy már vége van a háborúnak, magának nem kell osztania a magyar tragédiában.

ZAHAR VOLKOV Hogy az én szülőföldemet, Oroszországot sújtotta-e nagyobb tragédia, vagy Magyarországot, nem tisztem megítélni. Mindenkinek a saját hazája balsorsa fáj a legjobban.

VIOLA Ez igaz.

Oroszországról vetítődnek be lírai, kicsit álomszerű képek. A múlt felelevenedései. Hagymakupolás templomok... Ikonok... Nyírfaligetek... A behavazott Szentpétervár és Moszkva... Még a Hattyúk tavából is beúszik egy balerina képe.

ZAHAR VOLKOV (*hatalmasat sóhajt*) Oroszország, ez az óriási, Nagy Péter és Nagy Katalin megteremtette birodalom a bolsevik hatalomátvétel óta bomlófélben van. Az egyes nemzetiségek egymás ellen lettek ugrasztva, úgyhogy az egy, szent hazához való tartozás érzése talán örökre, alapjában rendült meg. Mi, oroszok szenvedtük el a legnagyobb emberveszteséget a háborúban. Sokmillió katonánk esett el. Mégis, az orosz hazafiakra nézve a háborúnak Lenin rémuralma a legrettentőbb hozadéka. Most itt, Magyarországon is proletárdiktatúra van. De ez kismiska a Szovjet-Oroszországihoz képest.

VIOLA (*reménykedve*) Akkor hát itt marad? Itt? Velünk? (*egész halkán*) Velem?

ZAHAR VOLKOV Hogyan lehetne csak gondolnom is arra, hogy hazámba visszatérjek? Mi keresnivalóm volna ott nekem, aki az igaz hazafi rajongásával csügghetem hazámon? Hisz megszűnt ott minden, minden, aminek összessége a szeretett hazát jelenti: nincs tudomány, nincs művészet, nincs tér semmi felsőbbrendű munkára. Azzá legyek szülőföldemen, amivé talán szegény bátyáim, e derék férfiak lettek: földönfutó, lenézett, nyomorult, csupán megtűrt, megvetett páriává, csak mert az intelligenciához tartoztak? Igen, elmennék oda még páriának is, ha az orosz hazáért kellene meghoznom ezt az áldozatot. De orosz haza nincs többé. Elveszett... Maradok hát itt, Magyarországon, ahol minden jel arra mutat, hogy a vörös uralom csak egy múltó epizód lesz. Ahogy mondani szokták: egy lábujjzet a történelemben.

Viola megszorítja a férfi kezét.

VIOLA Csak ezek a megfontolások tartják itt? Nincs más egyéb, ami idekösse?
ZAHAR VOLKOV De... Talán lenne...

Most Zahar ragadja meg Viola kezét, és a padon, ahol ülnek, magához vonná. Ám aztán mégse teszi.

ZAHAR VOLKOV Tudja-e azt, hogy én sokkal idősebb vagyok, mint maga, Viola? Maholnap betöltöm a harmincat.

VIOLA Tudom. Tudom.

ZAHAR VOLKOV És azt tudja-e, Viola, hogy azok, a háború miatt férfi nélkül maradt asszonyok, hadiözvegyek, akik férfi-munkaerőt igényeltek ki a Hadifoglyokat Segítő Hivataltól, azok az asszonyok... azok bizony kivétel nélkül elvárták tőlem, hogy a férjüket minden vonatkozásban helyettesítsem.

Viola tekintete elkomorul. Feláll a padról. S már el is tűnt. Anélkül, hogy elköszönt volna.

Fehér szoknyája búcsúzóul egy utolsót libben – aztán eltakarja a természet zöldje: a harsányan életteli, buja és elomló növénytenger. Fák, bokrok lombja.

HETEDIK JELENET

Ismét a Tanácsköztársaság egyik alkoholelles plakátja látható.

A felirata: MINDEN SZESZES ITAL VÉGROMLÁSBA VISZ!

A kép pedig egy fiatal férfit ábrázol, kezében borosüveggel, akit a felesége próbálna megölni attól, nehogy a halálfejes mozdonyal feléje robogó vonat elüsse.

Kalmárné kocsmájában vagyunk ismét, akárcsak az első jelenetben. Ámde a kocsmát teljesen üres. Egyedül Kalmárné és Gilice Laja tartózkodnak benn. Kalmárné előtt a pulton kékszíni bankókat látunk. Ujjait benyálazva újra meg újra megszámolja őket. Persze ettől még nem lesz belőlük több.

KALMÁRNÉ *(fitymálva)* Bárhányszor számolom is, kevés! Ennyi az összes?

GILICE LAJA Könnyű beszélni! Könnyű nekem esni, miért nem hozok haza több pénzt! De vedd elő a jobbik eszedet, Ila, és akkor te is rájössz, hogy nemcsak a kocsmákat lehetetlenítették el, hanem a rendes... ahogy mondani szokás a köztörvényes bűnözőket is.

KALMÁRNÉ Ha csak a kifogásaiddal jössz elő, inkább meg se szólalj!

GILICE LAJA Hogy legyen zsebtolvaj, amikor a múltkor is „kékpénz” helyett csak azt az ültre-főre nyomott teljesen értéktelen „fehérpénz”-t tudtam kilopni egy fazon zsebéből, amivel kitörölhetem a seggemet. Azért semmit se lehet kapni! ... Aranyórát lopják? Hogyan? Ki az a marha, aki ma aranyórát hord, még ha van is neki, kockáztatva, hogy leburzsoazzák, és jó esetben lecsukják, rossz esetben falhoz állítják.

KALMÁRNÉ Betörni azért betörhetnél.

GILICE LAJA Nem hivatkozom a sánta lábamra, pedig abba a betörésbe is te hajszoltál bele, aminek során lesántultam. De annyira hibbant talán te se vagy, hogy ne tudnád: nagy a konkurencia. Betört itt már katonaszökevény, betört itt már frontról hazatért baka, betört itt már Lenin-fiú, vöröskatona.

KALMÁRNÉ Ha más nincs, fegyverkereskedésből, orgazdaságból is meg lehet élni.

GILICE LAJA Fegyverkereskedés háború után?! Manapság csak annak nincs fegyvere, aki nem is akart magának. *(bizonyosságul elővesz a pult mögül négy-öt pisztolyt, s megpörgeti őket, ahogy a vadnyugati filmekben szokták)* Az orgazdaságnak se most van a virágkora. Lopott aranyat leginkább ékszerészek vesznek. Csakhogy most, ebben az átokverte prolivircsaftban rájuk is rossz idők járnak! A sok okostóni bezárta az ékszerészeteket, nyilván, mert a proletárok nemigen viselnek brossokat, nyakékeket.

KALMÁRNÉ Üsse meg a mennykő Kun Bélát!

Gilice Laja tölt magának a dugipálinkájából, aztán derékon kapja Kalmárnét. Megtesz vele egy-két tánclépet.

GILICE LAJA Ezt már szeretem! Végre nem engem csesztetsz, Ila, hanem a Kun Bélát.

Az asszony is lehajt egy kis italt.

KALMÁRNÉ Csak már elhúzná a csíkot! Lehetőleg mielőbb. Mielőtt még teljesen legatyásodnánk és földönfutóvá válnánk... Azt mindenki tudja, hogy a napjaik meg vannak számlálva, hogy nem lesz ez mindig így, de nehéz kivárni, míg be nem mondják az unalmast. Azt, hogy vége a dalnak.

GILICE LAJA Sok mindent be lehet tiltani, de a nők micsodáját, azt nem. Szerintem, ha te vetnéd be magad a megélhetésünk érdekében, azzal többre mennénk, mint így: hogy én strapálok magamat.

KALMÁRNÉ Mit gondolsz, miből vettem a tegnapi töpörtyűt? Ha?

Laja az asszony szoknyájához nyúl. S vigyorog, mint a vadalma.

GILICE LAJA Ebből volt hát a töpörtyű? *(megcsókolja az asszony megfelelő szervét)* Köszönöm. Finom volt az is. Amilyen finom ez.

KALMÁRNÉ Én megtettem, ami tőlem tellett. De ha a Viola is hajlandó lenne... *(kacsint egyet)*, az többet hozna a konyhára.

GILICE LAJA Az a baj, hogy Viola nem az a fajta. Legalábbis most még kényeske. Pedig a Kuksányi szücsmester csinos összeget fizetne érte.

KALMÁRNÉ Meséltem már neked, hogy én annak idején hogy vesztettem el a szüzességemet? Leitattak és álomport tettek a poharamba. Így persze ki voltam szolgáltatva az erőszaknak. Nem tiltakozhattam.

GILICE LAJA *(eléri a célzást)* No, nem! Nem. Álomport ne vessünk be! Ilyen aljasságba a Violával szemben nem megyek bele.

Kalmárné veszélyes vizekre evez. Mindenáron éreztetni akarja a férfivel a hatalmát.

KALMÁRNÉ Megtettél te már ennél különbeket is... Nem igaz?

GILICE LAJA Csak ne hozd az eszembe! Jól behúztál a csöbe. Találkára hívtál, amikor tudtad, hogy a férjed szabadságra jön haza a frontról... Aztán... Aztán nem te intézted el a férjurad, ha már egyszer neked volt bajod velem. Velem intéztetted el... Pedig az én priuszomat, azt meg lehet nézni! Én kora gyermekségem óta vagyok elleni bűncselekményekre vagyok szakosodva. Egyetlenegy erőszakos, egyetlenegy élet elleni bűncselekményért se ítélték el!

KALMÁRNÉ *(látszik rajta, hogy a fejébe szállt az ital)* Történt, ami történt. Ami történt, az csak még jobban összetart minket... Csókolj meg!

GILICE LAJA Van eszembe! Látom rajtad, hogy már megint rosszban töröd a fejedet. Belerángatsz valami újabb balhéba. Addig nem nyugszol, míg mindketten ki nem törjük a nyakunkat.

KALMÁRNÉ Egy férjem volt. Ne félj! Újabb férjet nem akarok veled megöletni...

Harsányan habotázik. Aztán újra iszik.

GILICE LAJA Nem is leszek többé a dróton rángatott bábod. Azzal hitegettél, hogy a kettőnké lesz a kocsmá, de látom, nem vagyok vak!, csak magadnak akarod. KALMÁRNÉ Egy, másfél évet még várok, felveszem a hadisegélyt, aztán holttá nyilvánítatom a férjem mint eltűntet. Senki se tud róla, hogy itt, a lakásán halt meg. Még a lánya, Viola se tudja, hogy az apja hazajött. Ha meglesz a holttá nyilvánításról a papír, akkor majd gondolok rád is, Laja. Rádíratom a kocsmá felét. Így görbüljek meg!

Ujjával mutatja a görbületet.

GILICE LAJA *(nem bízik az asszonyban)* Hiszem, ha látom! ... Komolyan mondom, sokszor visszaírom a Storm Millit. Ő jobban tartott. Jobban megbecsült. És bizony, bizony, szebb asszony is volt, mint te, galambom! ... Üzent már nekem, nem is egyszer, amióta itt vagyok. Üzent. Azt mondta, visszavár. Azt mondta, mindent megad nekem, amit csak kérek tőle.

KALMÁRNÉ Hazudsz!

GILICE LAJA Ha én azt mondom egy nőről, hogy eszi értem a kórság, akkor az úgy igaz. Bomlanak értem a nők – és ezt te is tudod. Alig bírom őket levakarni magamról, még így sántán is. Mert úgy látszik, tudok valamit...

KALMÁRNÉ *(letörné a szarvát)* Azt te csak hiszed.

GILICE LAJA A férjed mellett úgy kellett számolnod, hogy január, február, március... Mellettem meg úgy, hogy hétfő, kedd, szerda... *(elővesz egy húszfillérest)* Ha fej, itt maradok nálad, Ila. Ha írás, akkor visszamegyek Millihez. Nekem végül is nyolc. Hadd lássuk, mit dob a sors.

Feldobja a pénzt, de Kalmárné odaugrik, és röptében elkapja. Pofon vágja Gilice Laját.

GILICE LAJA *(lefogja)* Hé! Hé! Csillapodj!

KALMÁRNÉ Örülj, hogy csak egy pofont kaptál. Megérdemelnéd, hogy kikaparjam a szemedet! Ha már más nőn legelteted!

Most Gilice Laja üti meg az asszonyt. Nem is egyszer. Tulajdonképpen el is éri, amit el akart érni. Rögtön csend lesz.

Am ez a csend egy újabb izsgatásnak ágyaz meg. Kalmárné is, Gilice Laja is egyik felest küldik le a másik után.

Az ennek a jelenetnek az elején bemutatott plakát figyelmeztetése beigazolódni látszik. Mármost, hogy MINDEN SZESZES ITAL VÉGROMLÁSBA VISZ!

Kalmárné is, Gilice Laja is úgy lerészegednek, hogy elvesztik minden önkontrolljukat. Ez már nem a csillogó szemek, a gyakori vigyorgás, a váratlan kurjantgatások időszaka.

**NE IGYA'L
SOHASEM
SZESZESITALT!**

**MINDEN POHAR
EGY-EGY LÉPÉS
A NYOMORUSÁG
A BŰN FELE**

Itt már nótára fakad az is, akinek csak hamis hang jön ki a torkán. A fej le-lekókad. A csuklásokat böffenés kíséri.

KALMÁRNÉ Idefigyelj, Laja! Figyelj, ha mondom! A fülembe jutott, hukk!, hogy Storm Milli, a te „szépséges” Storm Millid megszegi a szesztilalmat. Titokban továbbra is kiszolgálja néhány hűséges törzsvendégét. A minap... a minap születésnap ünnepséget tartott náluk a Joó Nándi. Azt mondják, cigánnyal mulattak hajnalig. Kiszűrődött a zene hangja.

GILICE LAJA Na bumm! Mi közöd hozzá?

KALMÁRNÉ Nekem semmi. De ha például a detektívek megtudnák, mi történt, akkor a Millit biztos jól megbüntetnék.

GILICE LAJA És az neked miért lenne jó, ha a Millit megbüntetik?

KALMÁRNÉ Még kérdezed?

GILICE LAJA Kérdezem.

KALMÁRNÉ Milli a legnagyobb ellenlábasom. Üzletben. Szerelemben. Rádásul a múltkor... hukk! ... a múltkor miatta csuktak le. Jó. Csak két napra. De az is elég!

GILICE LAJA Azért még nem muszáj feljelentened!

Az asszony a vállát vonogatja.

GILICE LAJA Ismerlek! Ismerlek, mint a tenyeremet. Látom, hogy rosszban sántikálsz. Meg ne halljam, hogy feljelentetted Millit! Nekünk is van vaj a fejünkön. Nem is kevés. Úgyhogy jobb lesz, ha nem ugrálunk. Nyugton maradunk. Kivárjuk, amíg a rezsim megbukik...

A férfi hirtelen leesik a székről és mozdulatlanul elterül a padlón.

Nagy nehezen feltápáskodik. Újra ráül a székre.

GILICE LAJA Látod, babám? Látod? Én mindig tudom, mikor kell abbahagyni!

Kalmárné szeme teljesen csukva van. Aztán egyszer csak kinyitja a szemét. Tekintete gyöngyöző pocsolóhoz hasonló.

GILICE LAJA Cicus-micus! Kezdelek szépnek látni. Van is egy ötletem, te rossz kislány, mivel töltjük az időt...

Kalmárné vihog és odatorleszkedik Gilice Lajához. Laja a pultnak dönti az asszonyt. Nem fogják vissza magukat. Hangosan, valósággal állatiasan üzekednek.

Viola toppan be. Izgatottan újságolja a legújabb híreket.

VIOLA Enyhítést jelentettek be a szesztilalomban! Orvosok számára lehetővé teszik, hogy alkoholt írjanak fel gyógyszernek.

Az etyepetyében megzavart pár alig ocsúdik.

GILICE LAJA (*kábán*) Mi van?

KALMÁRNÉ Semmi. Semmi különös... Folytasd!

NYOLCADIK JELENET

A nyitókép a Tanácsköztársaság egyik legelrettentőbb alkoholelles plakátja.

Az, amelyiknek a felirata: „Minden pohár halálos mérég!” (Egy csontváz tölt italt egy beesett arcú, bódult férfinak.)

Egy Sopron környéki szőlőben a szőlősgazdák felügyelete alatt folyik a munka: kapálnak a napszámosok, és kacsolnak is. Kalmárné, akinek régre, még a szesztilalom előtti időkre visszanyúló kapcsolatai vannak a helybeli szőlősgazdákkal, körbejár, nézelődik.

KALMÁRNÉ Tudják rólam, hisz régi üzlettársak vagyunk, hogy én nem veszek meg akármilyen lórét. Én a boron már szőlő-korában rajta tartom a szememet! ... Rég rossz az, ha a bor csak úgy különböztethető meg az ecettől, hogy a címkéjét kell nézni.

ELSŐ SZŐLŐSGAZDA Idén szép termés ígérkezik. (*megmutat Kalmárnénak néhány fejlődésben lévő szőlőfürtöt*) Hál' istennek, nem volt se filoxéra, se liszthar-mat, se peronoszpóra.

KALMÁRNÉ (*már az alkudozás szakaszát készíti elő*) Az isten akárhova tegye az összes szőlőbetegséget! Nagyobb baj van most, sokkal nagyobb, mint azt maguk is jól tudják. A kocsmák az egész országban lakat alá lettek véve. Központilag. Rendeletre. Ilyenkor, amikor nem lehet eladni a bort, nincs is valóságos ára a szőlőnek.

MÁSODIK SZŐLŐSGAZDA (*ravaszabbnak néz ki az elsőnél*) Mennyi lenne ez a nem valóságos ár literenként?

KALMÁRNÉ Azt majd este, vacsora után mondom meg, mert még át kell gondolnom. Nagyon át kell gondolnom. Annyi bizonyos, hogy hét hektoliter kékfrankost, amennyit tavaly vettem, biztos nem vásárolok. Csak valami egész kevéskét, épp csak, hogy a jó viszony köztünk: maguk között és köztem ne szakadjon meg. Majd ha jobb idők jönnek, ne úgy legyen, hogy a nulláról kelljen indulni.

ELSŐ SZŐLŐSGAZDA Jobb idők! Csak már jönnének azok a jobb idők! Már nagyon várjuk őket. Én se voltam soha az a nagy templomjáró, és a sógorom, a Gyuszi se volt az (*a Második szőlősgazda felé bök*), de most az asszonnyal együtt minden vasárnap eljárunk imádkozni, hogy a Jóisten adja meg azt, ami a magyarembernek köll: bort, búzát, békességet. És... (*suttogva teszi hozzá*) és szabadítson meg a gonosztól!

MÁSODIK SZŐLŐSGAZDA Csakhogy hiába imádkoztunk. A nagy imádkozás ellenére itt, nálunk a faluban nagy baj történt. Emberemlékezet óta nem történt még ilyen nagy baj! A Gajdos tiszteletes urat elvitték a börtönbe. Úrvacsorán bort osztott a híveknek és ezt úgy vették, hogy...

ELSŐ SZŐLŐSGAZDA Pszt, Jenci! Nem vagyunk egyedül.

Napszámosok jönnek oda eligazítást kérni. A két gazda kiokosítja őket, s aztán már újra a náluk tájékozottabbnak vélt, „föntről, a fővárosból jött” Kalmárnéval beszélgetnek.

ELSŐ SZŐLŐSGAZDA Ej! Csak ez a bizonytalanság ne lenne! ... Műveljük a szőlőt, csinálni fogjuk a bort, mintha mi se történt volna, mert hát az őseink négy nemzedék óta művelték a szőlőt, csinálták a bort. De hát... Érdemes küszködni?

MÁSODIK SZŐLŐSGAZDA Ki tudhatja aztat?

ELSŐ SZŐLŐSGAZDA Itt, nálunk, ebben a parányi faluban három embert is bíróság: forradalmi törvényszék, vagy mifene elé állítottak, mert azon kapták őket, hogy egy kicsikét pityókásak voltak. Nem a sárga földig részegedtek le. Csak pityókásak voltak. Az egyik legényt tizenöt év börtönre ítélték. A másik megúsza egy ejnye-bejnyével. A harmadiknak pedig az lett a büntetése, hogy a birtokában lévő kékpénzt elkobozták tőle... Így igazodjon ki az ember... De talán Pesten, Pesten többet tudnak róla, mi lesz.

KALMÁRNÉ Hát... *(nagy levegőt vesz)* Hát... Nem is tudom, mondjam-e?

ELSŐ ÉS MÁSODIK SZŐLŐSGAZDA EGYÜTT Mondja!

KALMÁRNÉ Megbízható forrásból hallottam, hogy a proletárdiktatúra még szigorúbban lép fel az alkohol ellen. Most jön ki egy új rendelet. Az országban kivágják az összes szőlőt!

A két szőlősgazdának a fejébe száll minden vér. Kerülgeti őket a guta.

ELSŐ SZŐLŐSGAZDA Hogy épp a mi életünkben kellett eljönnie az Antikrisztusnak!

KALMÁRNÉ Arra kérem magukat, hogy erről másnak egy szót se! Nagyon megüthetném a bokámat, ha kiderülne, hogy figyelmeztettem magukat.

ELSŐ SZŐLŐSGAZDA Nem szólunk egy árva léleknek sem!

MÁSODIK SZŐLŐSGAZDA Hallgatunk, mint a sír! ... De egy ekkora ijedtségre inni kell! Jöjjön be hozzánk, a pincébe! Van még a tavalyiból.

Bemennek a pincébe és ott iszogatnak. Egyre jobban eláznak. A végén már a honfibunál tartanak.

KALMÁRNÉ Hú, de jó huzatjuk van maguknak! Én vízből nem tudnék annyit meginni, mint amennyit maguk borból lehajtottak.

ELSŐ ÉS MÁSODIK SZŐLŐSGAZDA EGYÜTT Hát vízből mi sem.
KISFIÚ *(ört állhatott az ajtó előtt, mert azonnal jelenti)* Egy hölgy van itt, papa!
MÁSODIK SZŐLŐSGAZDA Egy hölgy?! Minálunk? Itt, az isten háta mögött?

Storm Milli lép be. Kalmárnénál jóval elegánsabban. A két asszony szeme összevillan.

KALMÁRNÉ Hát te?! Ide is ideevett a rosseb?! Innen is kitúrnál engem? Nekem ez a két gazda hosszú évek óta partnerem! Tőlük veszem a legtöbb boromat.
STORM MILLI Fogalmam se volt róla, hogy itt leszel, Ila. Csak azt jöttem le megnézni pusztá kíváncsiságból, hogy idén milyen szőlőtermés várható. Ha tudom, hogy veled lesz itt szerencsém találkozni... Kerülöm a helyet, mint egy bélpoklost!
ELSŐ SZŐLŐSGAZDA Ugyan már, szépasszonyok! Ne kapjanak hajba! ... Ha két férfi összezördül, hamar kibékülnek, koccintanak.

STORM MILLI *(elnézően pillant a férfitra, mint egy közepsúlyos értelmi fogyatékosra)* A nők, azok más anyagból vannak gyúrva. Nőknél az ilyesmi kizárt. Egy nő sose bocsát meg! Na jó... Egy férfinak talán. De egy másik nőnek?! ... Csak ha ki lesz terítve. Mármint a másik nő.

KALMÁRNÉ Jól mondod! Nagyon jól! Sose bocsátom meg neked, hogy a mi jól menő kocsmánkra rányitottátok a Jó Pipát. Alig tudtunk talpon maradni. A vendégek elmaradoztak. A bevétel lecsökkent. Hogy szakadt volna le az ég azon a napon, amikor világra jöttél!

Villámló szemeket vet Millire.

STORM MILLI Azért az még messze van, hogy lehúzd a rolót, nem? Vagyis hát... Ami most, a Kommün alatt van... Az minden kocsmát kinyír. Kegyetlenül. Válogatás nélkül.

Az erősen kapatos Első és Második szőlősgazdára rátör a világfájdalom. Óbégatva gajdolnak. Csorog a könnyük. Folyik taknyuk-nyáluk.

ELSŐ SZŐLŐSGAZDA Itt a világvége!
MÁSODIK SZŐLŐSGAZDA Beteljesedett a Biblia tanítása!

Kalmárné és Milli hallgat.

ELSŐ SZŐLŐSGAZDA Magukkal meg mi a szös van? Miért nem szólnak egy szót se?

KALMÁRNÉ Mert mi nem a világvégével vagyunk elfoglalva.

MÁSODIK SZŐLŐSGAZDA Hát?

KALMÁRNÉ *(végtelen utálattal méri végig Millit)* Egymással.

STORM MILLI A férfiak piszok szószátyárok tudnak lenni. Dumálnak, nyomják a rizsát, ha kell, ha nem. De egy nő... Egy nő nagyon megválogatja a szavait. Csak olyat mond egy másik nőnek, ami annak pengeélesen a szívébe hatol. Ami azt teljesen a padlóra küldi... Gondolod, Ila, hogy a Laja megmarad melletted?

KALMÁRNÉ (*elfintorodik*) Ha melletted nem maradt meg, lehet, mellettem se fog. Egy viszont biztos. Ha engem lapátra tesz is, először neked mondta azt: kopj le rólam, szívi!

Storm Milli nekiugrana vetélytársnőjének. Am a szőlősgazdák, bárhogy be vannak is trombitálva, lefogják.

ELSŐ ÉS MÁSODIK SZŐLŐSGAZDA Ki az a Laja?

STORM MILLI (*melodramatikus hangütéssel*) Egy férfi, aki az enyém volt. Egy férfi, akit elvettek tőlem. Márpedig én, én, Storm Milli nem nyugszom bele, ha vere-séget kell szenvednem.

KALMÁRNÉ És gondolod, hogy én, én, a Kalmárné Ila nem az utolsó csepp vére-mig fogok küzdeni? Ezt neked!

Obszcén mozdulatot tesz. Olyasmit mutat, amit finomabb lelkű nők sohasem.

Storm Milli látszólag rá se ránt.

Jelezni kívánja, hogy bizonyos szint fölött az ember nem süllyed le bizonyos szint alá. Erőt vesz magán és fensőbbes arckifejezéssel tesz egy, meglehetően álságos gesztust. Koc-cintásra emeli a poharát – Kalmárné felé.

STORM MILLI Isten-Isten!

KILENCEDIK JELENET

Az e jelenet elé bevágott alkoholelles plakáton egy italozó férfi látható, aki mögött egy erősen kifestett, ledér nőszemély virít. A férfi jobb oldalán álló fejkendős felesége és kissé púpos kisleány pedig igyekezne eltántorítani őt a rossz társaságtól.

A plakát felirata: Alkohol és prostitúció – az emberiség gyilkosai.

Egy irodahelyiségben vagyunk. Az Alkoholelles Munkásszövetség központi irodájá-ban. Budapest belvárosában.

STORM MILLI A feljelentés... A feljelentés nem az én műfajom. Viszont azt az illetékeseknek föltétlenül tudniuk kell, hogy...

BALOGH ERVIN ... hogy?

STORM MILLI ... hogy ki az, aki a szervezkedésével rendkívül komoly fenyegetést jelent a proletárállamra.

BALOGH ERVIN Tudja maga, asszonyom, hányan mártják be elsősorban a rendőrség helyére lépett Vörös Őrségnél, de még itt, nálunk az Alkohollelenez Munkásszövetségénél is a szomszédjait, a haragosaikat? Arra nekünk nincsen kapacitásunk, hogy minden egyes vádaskodást kivizsgáljunk. Én, magam pedig most egyáltalán nem érek rá. Rengeteg dolgom van. Tanfolyamokat szervezek, melyek keretében alkoholfelvilágosító munkát végzünk országszerte, különösen a nagyvárosokban. Felhívjuk rá a figyelmet, hogy ha egy munkásembernek van egy egészséges szíve, egy ép mája, két jó veséje és prima idegzete, azt nem szabad elinnia.

STORM MILLI Ister maga egy, mindössze egyetlenegy proletárt?

BALOGH ERVIN Ugyanazt kérdezi tőlem, mint amit az apám. De én gúnyolódások, személyeskedő támadások közepette is elvégzem a munkámat. Egy, a legegyszerűbb emberek nyelvén szóló pamfletet állítok össze. Bemutatom, mekkora károkat okoznak a nemzeti jövedelemben az alkoholfogyasztáshoz köthető emberölések, öngyilkosságok, tüzvészek, özvegyvé válások. És van egy új plakáttervem is! Képzeld el egy borvirágos orrú, undorító részegzet a kép alján az asztalra dőlve. A kép tetején pedig két kismalac méltatlankodik: „És még ők hívnak minket disznónak!” Szerintem ez hatna az emberekre! Népművelés lenne a javából!

Storm Milli most úgy néz Balogh Ervinre, mint egy nő egy férfire. Pontosabban: mint egy érett nő egy éretlen taknyosra. Jóllehet, mindössze négy esztendővel idősebb nála.

STORM MILLI Milyen gyerek maga! Milyen gyerek! Hát tudja maga azt egyáltalán, hogy hol él? ... Magyarországon! Magyarországon, ahol ha egy ember örül, akkor iszik, ha pedig bánatos, akkor ugyancsak iszik... Isteri maga azt a viccet, hogy itt, kis hazánkban mi a különbség egy temetés és egy lakodalom közt?

BALOGH ERVIN *(szórakozottan)* Mi?

STORM MILLI Csak annyi, hogy a temetésen eggyel kevesebb a részeg.

BALOGH ERVIN Ha azt hiszi, hogy engem el tud tántorítani az elveimtől, akkor téved.

STORM MILLI *(szkeptikusan)* Nem. Nem hiszem, hogy maga meg az elvbarátai hallgatnak az okos szóra. Pedig magukon kívül mindenki tudja, hogy az élet, pláne a munkások élete túl kemény ahhoz, hogy szesz nélkül el lehessen viselni.

BALOGH ERVIN Magának kocsmája van... volt. Érthető, hogy így beszél.

STORM MILLI *(filozofikusan)* Nekem kocsmám volt. Maguknak hatalma van. Akinek hatalma van, az sok mindent elrendelhet. Pláne, ha túlteng benn a világ-megváltó hevület... De... De nem félnek maguk attól, hogy az alkohol tartós megvonása épphogy ráébreszt a valóságra? Én, ha maguknak lennék, ezt nem merném megszékirozni.

Balogh Ervinnek nincs inyére ez a beszéd. Másra akarja terelni a szót.

BALOGH ERVIN Nem azt mondta, hogy a proletárállam egy megveszekedett ellenségét akarja előttem felfedni? Megadom magam – hallgatom.

STORM MILLI Az újságokban ugyan nem jelent meg, de mivel én merő véletlenségből épp oda utaztam, tudom, mi történt a minap Sopronban. A környékbeli szőlősgazdák között, akiknek a szesztilalom miatt a megélhetése forog kockán, rémhírek terjedtek el arról, hogy a direktórium ki akarja vágatni a szőlőket. Ez nyílt lázadásához vezetett...

BALOGH ERVIN Erről előttem ne beszéljen! Ez államtitok.

STORM MILLI Vannak dolgok, amiket nem lehet eltitkolni. Már itt fenn, a fővárosban is beszélnek, amit én a saját szemmel láttam... Ezzel a két szememmel! (*szenvedélyes mozdulattal rámutat a szemére*) Hogy a soproni városháza előtt tiltakozó szőlősgazdák menetét csak úgy tudták megfékezni a kirendelt vöröskatonák, hogy sortűzet vezényeltek a tömegbe. Négy tüntető maradt holtan a téren. És számos sebesült is volt.

BALOGH ERVIN Mondtam már, hogy nem akarok erről tudni. Én elméleti ember vagyok. Gyakorlati dolgokkal nem foglalkozok.

Storm Milli hosszú hatásszünetet tart. Kihívóan, mondhatni egyfajta dölyffel néz a férfire.

STORM MILLI És arról se akar tudni, hogy ki mozgolódott a háttérben? Ki volt az, aki felheccelte a szőlősgazdákat? Aki addig uszított, míg elérte, hogy a Tanácskormány ellen forduljanak.

Balogh Ervin szemében végre az érdeklődés jele csillan meg. Félreteszi az asztalán lévő iratokat. Cukorkával kínálja meg Millit.

TIZEDIK JELENET

Egy újabb antialkoholista plakát képe villan be. Jeges Ernő plakátjáról van szó.

Felirata: AZ ALKOHOL MEGHALT! NE ENGEDJÉTEK FELTÁMADNI!

A plakát a társainál megszokott eszközökkel operál. Hiányos fogsorú koponya... Amelyet mintegy megkoronáz a vörös csillag.

Házkutatót tartanak a Hörpintő kocsmában.

Két detektív serénykedik. Felforgatnak mindent. Balogh Ervin is segít nekik.

KALMÁRNÉ (*rettentő ideges*) Mit keresnek? Nincsen már nekünk semmink. Mindenünkből ki vagyunk fosztva. A teljes, évek alatt összekuporgatott alkoholkészletünket az állam köztulajdonba vette. Annyit se hagyott meg, hogy a pótkávés kávénkba becsöppentsünk néhány cseppet ízesítőnek.

ZÁRÓRA

URASÁGODNAK VOLT:

**EGY EGÉSZSÉGES SZÍVE
EGY ÉP MÁJA
KÉT JÓ VESÉJE
KITÜNŐ IDEGEI**

MINDEZT EL TETSZETT INNI...

BALOGH ERVIN Egy ellenforradalmár beszél úgy, ahogy maga.

KALMÁRNÉ Nem vagyok én ellenforradalmár. Senki se lesz csak úgy ellenforradalmár, csak ha azzá teszik.

VIOLA *(csöndesen)* Mivelünk... mivelünk nem bántak szépen. Pedig itt, a kerületben a víz szinte ihatatlan, fertőző. Azt borral kell keverni.

GILICE LAJA *(rádörren a lányra)* Hallgass! Ne ártsd bele magad a nagyok dolgába! Hagyd, hogy mi vigyük el a balhét! Már ha az lesz...

KALMÁRNÉ *(megismétli a kérdését)* Nem mondanák meg, mit keresnek?

Ahogy az már házkutatásokkor lenni szokott, az eljárás alá vontaknak a detektívek nem árulják el, mit keresnek. Bizonytalanságban tartják őket.

KALMÁRNÉ Ha azt nem mondják meg, hogy mit keresnek, legalább azt mondják meg, ki jelentett fel? Szeretném tudni.

BALOGH ERVIN Nem találja ki? Én a maga helyében kitalálnám!

KALMÁRNÉ Storm Milli!

BALOGH ERVIN *(suta mozdulattal lakatot tesz a szájára)* Nem én mondtam. Maga.

KALMÁRNÉ *(Gilice Lajának)* Aki sokat keveri a szart, azt előbb-utóbb berántja a kanál! Ezt nem viszi el szárazon az a bűdös kurva!

Az asszony látja, hogy a detektívek hamarosan végezni fognak a kocsmabélyiség átvizsgálásával.

KALMÁRNÉ Vond el valamivel a figyelmüket, Laja, hogy a pincébe ne menjenek be!

GILICE LAJA Jó vicc! Mivel?

KALMÁRNÉ Tudom is én! Találj ki valamit!

GILICE LAJA *(Balogh Ervin felé fordul)* Igaz az, hogy az idült alkoholistákat elmeorvosintézetbe zárják és kényszergyógykezelésre kötelezik?

BALOGH ERVIN Miért? Maga idült alkoholista?

GILICE LAJA Nem. Még nem. De ha sokáig tartanak ilyen nyomás alatt, még lehetek.

Amit el szerettek volna kerülni, az bekövetkezett: a detektívek a pincébe tartanak. Kalmárné ekkor alattomban egy pisztolyt csempész oda Gilice Lajának, s maga is eltesz egyet a köténye zsebébe.

GILICE LAJA *(úgy, hogy más lehetőleg ne hallja meg, az asszony fülébe súgja)* Én többé nem ölök! Rám ne számíts! Ha valaki az utadban van, akkor mostantól magad... A saját kis kacsóiddal... S ha van benned, Ila, a lelkiismeretnek egy parányi szikrája, akkor elküldöd innen Violát! Jobb, ha nincs itt.

KALMÁRNÉ Viola! Te mit tárod itt a szádat? Nem elszalajtottalak, hogy hozz valami ennivalót? De lehetőleg ne drágát.

A lány örül, hogy szabadulhat. Kifut a kocsmából.

A detektívek és kísérőjük: Balogh Ervin közben már átmentek a pincébe. Nem kell sokáig keresgélniük, míg megtalálják Kalmárné meggyilkolt férjének holttetését az egyik hordóba bezárva.

ELSŐ DETEKTÍV *(felkiált)* Egy hulla!

MÁSODIK DETEKTÍV Egy hulla!

BALOGH ERVIN Életemben nem láttam még hullát, de erre én is csak azt tudom mondani: ez egy hulla!

Míg ők meglepetve konstatálják, hogy ellenforradalmi iratok helyett egy halottra bukkantak, Kalmárné is és a szeretője, Gilice Laja is megugrik.

A két detektív és Balogh Ervin csapat-papot otthagynak. A nyomukba erednek.

ELSŐ DETEKTÍV Hova tűnhettek ezek az akasztófavirágok? Kalmárné meg az a csapos.

BALOGH ERVIN Nekem van egy tippem. Jöjjenek! Jöjjenek utánam! Elcsípjük őket!

Mindhárman futásnak erednek.

TIZENEGYEDIK JELENET

Legutolsónak egy olyan, Bíró Mihály kivételes tehetségét dicsérő plakátot látunk, amelynek szövege méltán lett szállóigévé: „Az alkohol öl, butít, nyomorba dönt!

Felülmúlhatatlan az elrettentő ereje. A polipszerűen félelmetes, éjfekete, csontkezü Halál megkaparint mindenkit: a részegségében a földön fetrengő férfit, nőt, de még a kisgyereket is.

Az utolsó helyszínünk: a Jó Pipa kocsmá. Storm Milli birodalma.

Az asszony nemrégiben kelhetett föl, mert negligzában van, s nagy ásitozva az újságokat lapozgatja.

Kopogás hallik. Nem nyit ajtót. Mivel a kopogás az istennek se marad abba, morcosan a bejárathoz megy, s kikiált.

STORM MILLI Nem nyithatok ki! Hülye férfiak! Még mostanára se tanultatok meg, hogy nincs pia? *(cinikusan hozzátésvi)* Alkohol helyett igyatok tejet! Ja, hogy az sincs? Azt is jegyre adják!

Most már egyenesen dörömbölés rázza meg az ajtót.

STORM MILLI *(magában füstölög)* Ez már pofátlanság! Így zaklatni az embert?! Valami provokátor lehet. Vagy inkább szélhámós. Az utóbbi idökben divatba jött, hogy néhány jómadár beimádkozva magát kocsmákba, vendéglökbe, kikönyörgi, hogy szolgálják ki, aztán ha kap italt, egyszerűben csak közli, hogy a kocsmáros vagy a vendéglős megszegte a szesztilalmat, és feljelenti ezért, ha csak nem perkál le neki egy nagyobb összeget... Na, de én eszemen nem járnak túl ilyen könnyen. De nem ám!

VIOLA *(egyszerre kiabál és dörömböl)* Eresszen be! Eresszen már be! Én vagyok az. Kalmár Viola!

Storm Milli végre ajtót nyit.

STORM MILLI *(ellenségesen méri végig a szokott, egyszerűségében is csinos fehér ruháját és hosszú, szöke hajában piros szalagot viselő lányt)* Mit keresel te itt?

VIOLA Nem magát. Az biztos.

STORM MILLI Hát akkor kit?

VIOLA Zahart.

STORM MILLI *(a derekára teszi a kezét)* És ha szabad tudnom, miért keresed te Zahart?

VIOLA *(olyat mond, amit akkoriban egy, az ő korában lévő lány mélyen titkolni szokott)* Mert szeretem.

STORM MILLI *(gúnyosan)* Ez csakugyan olyan ok, ami előtt meg kell hajolni. *(a férfiéért kiált)* Zahar! Zahar! Gyere! Vár egy szerető szív!

Ameddig Zaharra várnak, Storm Milli nem tudja megállni, hogy a fullánkját Violába ne mélyessze.

STORM MILLI Amíg Zahar össze nem készülődik, ki nem kászálódik az ágyból: a közös ágyunkból, addig beszélj! Mi van a mostohaanyáddal? Annyiszor jelentett már fel, annyszor tett nekem keresztbe, hogy belőlem, belőlem is, aki pedig nem vagyok spicli, kihozta a legrosszabbat.

VIOLA Akkor hát a házkutatást nálunk, ami elől ide menekültem, magának köszönhetjük?

STORM MILLI *(a vállát vonogatja)* Nekem...? Én inkább azt mondanám, hogy a mostohaanyád csakis magának, egyes-egyedül csak önmagának köszönheti, hogy

házkutatás van nála. Ha nem köt állandóan belém... Ha nem keseríti meg az életemet... Érdekelt is volna engem!

Zahar Volkov lép be a kocsmá előterébe. Még nem öltözött fel rendesen. Meztelen a felsőteste.

Ahogy meglátja, Storm Milli a férfihoz dörgölőzik. Jelezve Violának, hogy a férfi az ő szeretője. Kizárólagos tulajdona. Zahar azonban lefejt magáról Milli ölelő karjait.

ZAHAR VOLKOV Elmúlt már az éjszaka. Oszlik már a sötétség... Nappal, világosan mi közünk van nekünk egymáshoz? Maga se szeret engem. Én se magát... Én őt, Violát szeretem.

Fölveszi magára az ingét, aztán Violához lép. Magához vonná. A lány persze húzódkodik.

VIOLA Még ott érzik magán egy másik asszony szaga.

ZAHAR VOLKOV Az a szag hamar el fog múlni. És ígérem: többé nem... De eh! Mit is ígérgetek? Aki nem a maga ura, az ne ígérgeessen! Úgyse tudja betartani az ígéretét! ... Miért jött ide, Viola?

VIOLA Házkutatás van nálunk. És félek... Nagyon félek... Rossz előérzetem van. Érzem, minden idegszálamban érzem, hogy ma még történni fog valami, valami rossz.

ZAHAR VOLKOV Ne féljen! Nekem maga a legdrágább. Az életem árán is megvédem.

STORM MILLI Hogy oda ne rohanjak! Egy naiva. Egy kocsmároslány mint naiva?! (*nevet*) És egy hős! Egy hős, egy, az anyagi valóság fölött lebegő fénylény, aki a maga „titokzatos orosz lelkével” meg akarja menteni a naivát. (*még jobban nevet*) Hiszen a naiva védelemre szorul. Ellene az egész világ! A szívnek meg kell szakadnia!

Még ki se nagyon mondja mindezt, amikor a kocsmá lépcsőjén fekete árnyalak jelenik meg. Kalmárné. Pisztollyal a kezében.

KALMÁRNÉ Itt vagyok!

STORM MILLI Látom.

KALMÁRNÉ Megöllek!

STORM MILLI Tudom. Ha csak meg nem előzlek...

Ő is pisztolyt vesz elő. A pult alól.

Kalmárné lő először. Nem talál. A golyó Storm Milli feje fölött tör össze egy népművészeti mintás fali cserép dísztalat. Az nagy csörömpöléssel lehull.

Beront a kocsmába Gilice Laja. S berontanak Kalmárné üldözői is. A két detektív és Balogh Ervin.

ELSŐ DETEKTÍV (*fegyvert ránt ő is*) Ne bomoljon, Kalmárné! Dobja el a fegyverét! Maga le van tartóztatva a férje meggyilkolásáért!

KALMÁRNÉ (*felnevet*) Akkor hát még inkább mindegy nekem! Egy dolgom van már csak az életben! Hogy ezt a luvnyát elintézzem.

Storm Millire fogja a fegyverét.

MÁSODIK DETEKTÍV Kalmárné! Idefigyeljen! Idefigyeljen rám! Mielőtt még lelőne másokat, ártalmatlanná tesszük, hogyha nem adja meg magát!

GILICE LAJA (*pimaszul hányaveti stílusban*) Kár beavatkozni! Elintézik ezek egymást, egy cseppet se féljen! Hagyja csak rájuk! Ilára és Millire. Ez a kettejük ügye! Ez a kettejük harca!

Storm Milli „ellenvéleményének ad hangot”. Lelővi Laját. A férfi élettelenül a földre zuhan.

VIOLA Jézusom! Mi lesz ebből? Vértürdő?! ... Hagyják abba! Hagyják abba! Hallják?

BALOGH ERVIN (*ő is tesz egy halvány kísérletet a békítésre*) Ezt ne... Ezt nem szabad... A dolgok elintézésének van kulturáltabb módja. Civilizált emberek vagyunk!

STORM MILLI (*most Balogh Ervin felé lö, de inkább csak figyelmeztetésnek szánja*) Menjen odébb, maga Lenin farából kibújt jótét lélek! ... Nem szívesen pazarolnék magára egy golyót se. De ha kényszerít, hát mit tehetek?

Zahar elvonszolja Violát a veszélyzónából. Balogh Ervint is odébb löki.

Kitör hát a tűzpárbaj a két rivális kocsmárosné között. Megint Kalmárné a fűgébb. Lő – és halálosan megsebesíti Storm Millit. Storm Millinek azonban van annyi ereje, hogy lövésével ő is a másvilágra küldje vetélytársát.

Egy ideig a jelenet életben maradt szereplői – Zahar, Viola, Balogh Ervin és a két detektív – sóbálvánnyá merednek. Először Viola szólal meg.

VIOLA Megyek! Hívok orvost! Talán még nem késő...

ZAHAV VOLKOV (*most tegezi első ízben a lányt*) Ne menj orvosért! Már késő.

Viola zokogva a férfi karjaiba veti magát. Az gyengéden vigasztalja.

ZAHAR VOLKOV Csitt! Csitt, galambocskám! Most már nem lesz semmi baj. Most már hozzám tartozol, és én mindentől: a pokol minden rettenetétől megóv-

lak! Elmegyünk valahova máshova. Jó messze innen. Nem tudom, mit fogunk csinálni, de itt nem maradunk. Mindenhol jobb lesz nekünk, mint amilyen itt volt.

Viola még erre se nyugszik meg. Zahar Balogh Ervinnel néz farkasszemet.

ZAHAR VOLKOV Látja? Most egy kis konyak kéne! Mert a vodkát Magyarországon nem ismerik... Konyak kéne. Esetleg rum. Mindegyikönknek. De hát a maguk alkoholtartalma?!

VIOLA Az vezetett ide.

BALOGH ERVIN (*kibuggyan belőle*) Miket beszél? Ne vádaskodjon alaptalanul! Ez nem igaz. Az vezetett ide, hogy volt két asszony, két emberi mivoltából kivetkezett bestia, aki nem tudott osztózni... Egyébiránt, ha ez most bárkit is érdekel, már nem sokáig fog tartani a szesztilalom. Akkora az elégedetlenség vele szemben, hogy a helyzet tarthatatlan. A Forradalmi Kormányzótanács úgy döntött, hogy jövő hét hétfőtől a fizikai munkásoknak engedélyezi a „szovjetsör” fogyasztását.

ZAHAR VOLKOV Mi az a „szovjetsör”?

BALOGH ERVIN Olyan sör, amely 1 százalékos alkoholtartalmú.

VIOLA Ahogy én a kuncsaftokat ismerem, biztos roppant népszerű lesz.

Mindeközben a két detektív megbizonyosodik róla, hogy a halottak tényleg halottak. Ezután leülnek az egyik asztalhoz és komoly képpel jegyzőkönyvet vesznek fel.

Zahar és Viola félrevonulnak egy sarokba, s – életükben először – csókot váltanak.

Balogh Ervin viszont a fejét fogja. Szörnyülködik. A véres látvány egészen letaglózta. Megsemmisülten rogy le egy székre.

BALOGH ERVIN Én azt hittem... Én azt hittem, hogy a munkások államában nem lesznek többé bűncselekmények, hiszen a régi, úri társadalmi rend bűneit: a nyomort, az alkoholt és a műveletlenséget serény munkával föl tudjuk számolni. De úgy látszik, hiába hittem a szép elvekben, az emberek veleszületett jóságában. Az elvek... Az elvek azok igazak, kétségbevonhatatlanok, gyönyörűsépek. Viszont az emberek... (*egy hatalmas könnycsepp csillan át a szemüvegén*) Az emberek talán mégse olyan jók.

TIZENKETTEDIK JELENET

Az 1920-as évek elejéről származó fényképek villannak be. Italozó, mulatozó férfiak képei. Szüretre készült fotók.

Két részeg tántorog ki a kocsmából. Dülöngélnék jobbra, dülöngélnék balra.

ELSŐ KOCSMATÖLTELÉK Talány... Igazi talány...

MÁSODIK KOCSMATÖLTELÉK Mi?

ELSŐ KOCSMATÖLTELÉK Hát az, hogyan lehetséges az, hogy a kocsmá csak öt percre van a lakásomtól, de a lakásom fél órára a kocsmától?

Az Első kocsmatöltelek megkapaszkodik egy lámpaoszlopba. Közben kileng erre-arra. Aztán tovább támoilog hazafelé. Társával összefogódkodva. Amikor a két ivócimbora már elhagyta a kocsmát úgy száz méterre, akkor a kerítésre ráragasztott, s időközben már le-letépdesett alkoholelles plakátokhoz támaszkodnak erőt gyűjteni.

ELSŐ KOCSMATÖLTELÉK Te, nagy gond van, elfelejtetem pisilni!
MÁSODIK KOCSMATÖLTELÉK Semmi baj, majd megtanítalak...

Megfordulnak, s levezelik a plakátokat.

Viola és Zahar Volkov megy el mellettük. Kart karba öltve andalognak.

ZAHAR VOLKOV Ne nézz arra, Viola!

VIOLA Ha azt felelem, hogy láttam én már ilyesmit, akkor, amilyen idealista vagy, félek, kiábrándulsz belőlem.

ZAHAR VOLKOV Tiltakozom! A legesleghatározottabban tiltakozom!

VIOLA *(évődve)* Tagadod, hogy idealista lennél?

ZAHAR VOLKOV Azt nem. De előbb ábrándul ki Balogh Ervin a kommunizmusból...

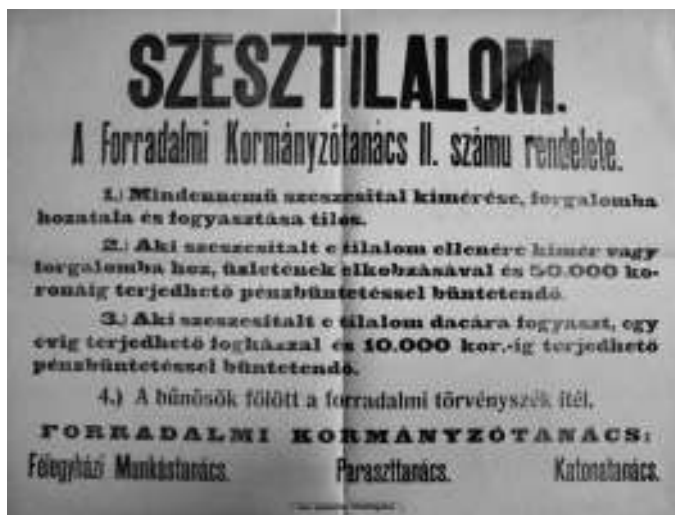
VIOLA Hú, de nagyot mondtál!

ZAHAR VOLKOV ... mint én tebeled.

A két fiatal összeölelkezik és egy szenvedélyes csókban forr össze.

Csókjuk alatt a távolodó két részeg falsan énekelt dala hangzik fel. „Akácós út, ha végig megyek rajtad én.”

Vége.

HEGYI BOTOS ATTILA

Itthon lenni

Egy madárhoz

Álmodból tegnap még
én ébresztettem fel.
S ugráltunk, két gyermek,
kettecskén kert kövein.
Ma te keltesz, én a küszöb
székéről szerelmesen nézlek.
Holnap egymásban
együtt ébredünk.

Umbriai kék (Assisi, Kr. u. 1206)

Viselte az illendőség,
Vigyázta, el nem nyűtte.
Most leveti s visszaadja
ruháit. Rebbenő kezekkel,
napba borult arccal. Szemében
tavaszi lankák, umbriai ég.
Áll a parázsló templomcserepek
galambbúgásában; áll sugárzón,
szótlán. Az Örök Élet Fája
a néma rengeteg közepén.

A Fuvallat Leánya

Láttam a kedvest
libbenni villanó mandulák alatt,
levendulafüzérrel patakzó
hajában. Lehajolni lótuszok
holtágának partján, tornyos
csigaházak roppanó fövényén,
kaméliát bontani gömbölyű
kacajú buckák, cryptomeriák
szélfútt virradatában.

Végigfutni egy tó vizén
szikrák madárrajával,
elterülni egy védett déli mál
azúrban izzó lenpártái alatt.
Láttam a lábikráin hasadó
hajnalpírt, hallottam az ajkán
gyöngyöző ibolyántúli nevetést.
El- s feltűnni, végighullámozni
Erütheia rózsalugasán,
rozsmaringok fehérézüst
fonákján, havas lépcsősora
lángba borult télizáminján.
Láttam gyűjteményes kertjeit.
Valahány évszakában
a nem múló Tavaszt.

Fürdő hajnalban
(*Ardea alba*)

Már megfejték az éj
teheneit. Az istennő
jószágai imént fordultak
ki a kapuszárnyakon,
gyöngyszaruikon a virradat
rózsafüzérével
a kacskaringó határfolyó
nedves kaszálórétjei felé.
Olykor-olykor feltépnek
egy-egy pillangós lucernát,
tarka színt, útszéli festéktócsát.
A közelgő töltéshát már
földi poszméhszárnyakkal szakad,
de túl, az ártér almáskertje
még ezüst- s aranypárában áll.
A folyópart fürdőző nevetés.
Valahány karcsapás, hullám,
emelkedő, meleg vízáram:
kibomló karcsú kócsag,
sugárzó meztelenség,
hús fényekkel lázasan
csacsogó Nereida-leány.

Színek halrajai

Ezek a lebegő
apró színelhők
úszhatnának egy csukott
szemhéj alatt, amint
a napban fürdeti
tüzelő arcát. Vagy épp
egy forró égövi tóban,
párálló esőerdők,
rőt gneiszek ölén.
S bár nem ringatja őket,
csak egy édes, isteni álom,
már csak így lát
súlytalan együttrezgéssel,
otthonos, ismerős ragyogással.
Bont színről színre,
míg villózó rajaik lebegnek,
megannyi fátylas ékkő,
kirajzó éden: egy télben
gőzölgő termálér csurgójánál,
messzi-messzi vizek
hús, égi állatövén.

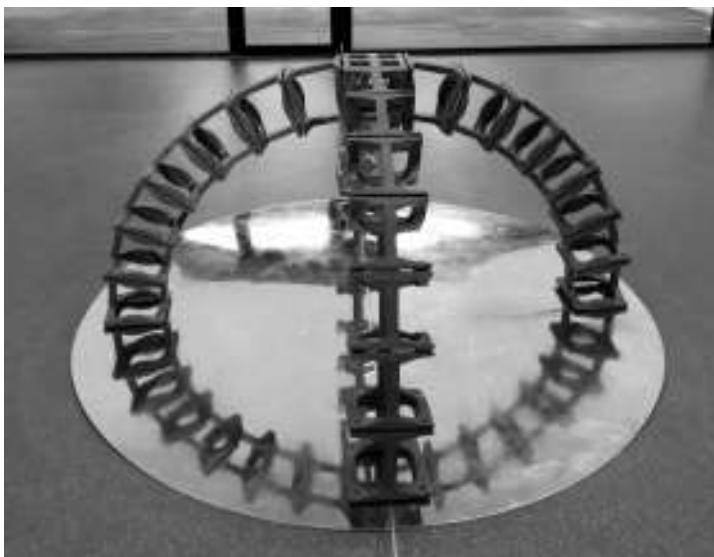
A vetés (Lectisternium)

Már leszedhetem
e csöndes ünnepi asztalt.
Elpattintottam fogamon
a folyóközi szőlőt,
a feketeföldi lótuszt,
mennyei köldököd,
Boreas dérborókáját.
Tenger cseppjéig kiittam
a minószi virágekelyhek,
az etrusiai halotti csuprok
hajnalpiros nektárját.
Drága ezerévek, földi égtájak
égő gyümölcse immár
olvadó arcomon szóltanul ragyog.
Már elvethetem az asztalt s vele
együtt mindent, ami jó
szívvel voltam és vagyok.

Öröknyár

S akkor megismeritek

gyermekek, az arany
nyarakat, napjaitokat,
ahogyan ismerve vannak.
Fürdőzését virradatoknak,
estéknek, az árnytalan
mutatón megálló időnek,
megőrzitek bennrekedt szavait,
ahogy a lángragyúlt nyárfák
első aranya a földre
hull, a perzselő nap
még egyszer az avarba,
szaporázó szívetekbe markol,
feltépi s magával ragadja
a levelek sajtó ámbraját -
a ti földre szegezett szemeitek,
ahogyan égbe gyűlnek,
s integető aranyukból
sugarakat szálaz
a hazatérő nyár.

Időgerinc

FARKAS ÁDÁM

Vesztegzári helyzetjelentés egy szobrászműteremből

2020 április 8, Szentendrén ragyogó napsütés van. Fél hétkor kelek fel. Az első kíváncsi pillantásom a délkeleti, osztott fakazettás ablakon keresztül a külső hőmértőre esik. Plusz két fokot mutat.

Ez jó, a kertben nulla fok lehet. Az ablak bal oldalán már látom a szélső fekete-ribizli bokor harsogó zöld leveleit, és a fejlődő gyümölcsfürtöcskéket. Nem fagytak le az elmúlt néhány fagyos hajnalon. Ha nem jönnek már kemény hidegek, megint jó termésünk lesz, és a ribizli dzsem kitart egészen a jövő évi termésig, pedig Anikó szokott ajándékba is vinni, ha vendégségbe megyünk. Most persze nincs vendégeskedés. Se oda, se vissza.

Az első dolgom a műterem befűtése. A fatároló teraszon felaprózok néhány hasábot, és egy kosárral, ami 9-10 kiló, beviszek a kétéves keményfából az üveges vaskandalló elé. Ez felfűti egész napra. Régebben ilyenkor már nem fűtöttem, elég volt, ha egy réteggel többet veszek magamra, de mostanra, hetvenes éveim második felében, már fázós lettem. Az udvaron a tekintetem végigpásztazza a hófehérre virágosult körtefát, a kőlerakat közepén ágaskodó, ritkára metszett nyárialma induló levelei között meg-megjelenő rózsaszín bimbókat, és megakad a túlméretes gömbtuba mellett árválkodó emelő targoncára rakódott sárgás por láttán. Visszafogom a lélegzetemet, amíg el nem érem a műteremajtót. Ha valami tennivalóm lesz kint, ajánlatos, hogy porvédő maszkot vegyek magamra.

A kályha kihamuzása, megrakása és a tűzgyújtás, valójában nem is munka, hanem szertartás. A meleggel belakom, birtokba veszem a teret, ahol 60 év terveit, vázlatait, kiállítási plakátjait, kész vagy befejezetlen szobrai néznek farkasszemet velem. Ha már ropog a tűz, előkészítem az aznapra tervezett munkálkodás kellékeit, eszközeit. 8 óra tájban megrakom még egyszer a kályhát, majd átmegegyek reggelizni.

A reggelinek is megvan a maga ritmusa és rítusa. Egy pohár céklalével kezdem, utána jön az előző este beáztatott, gabonacsírákból, szárított gyümölcsből, olajos magvakból összeállított megunthatatlan keverék, ezt leöblítjük kínai rizses zöld teával, majd utolsó fogásként a szelet magvas barna kenyér megpirítva, juhtúróval megkenve, tökmagolajjal színesítve, és retek, paradicsom, vagy paprika szeletekkel lefedve. Befejezésül még egy csésze zöld tea, kevés tejjel, és fél kanál mézzel. Közben, ha van kedvünk hozzá, Anikóval, festőművész feleségemmel megbeszéljük a világ és a család épp aktuális ügyeit. Utána ki-ki elmerül a maga munkájában.

Ma a Kós Károly egészalakos portrészobor kis modelljével foglalkozom. Vasárnap és hétfőn jól haladtam vele, már csak apró korrekciókat, finomításokat kell végezni. Talán rajzolok néhány kéztanulmányt is, persze azokat életnagyságban, ugyanis ez az első pasztillin modell 1:10-es léptékű. Ha befejezettnek látom, megöntöm a gipsz változatát, ami többnapos, nagyon aprólékos, mondhatnám pepecs munka. Az 5/4-es, bronzba tervezett végső változat még távoli cél. Konkrét megkeresésre készítem, de még nincs megrendelés, vagy szerződés. Az egyik, általa tervezett, ikonikus templom kertjébe kerülne. Reálisan nézve, a megvalósulás eléggé bizonytalan, de engem igazából a feladat érdekel: hogy hozzak létre egy jó portrészobrot, ami méltó a magyar és erdélyi építész-nagyság személyiségéhez, életművéhez. És ráadásul rendkívül karakteres, szuggesztív arc.

Ami különösen izgat, hogy az idős Kós Károly szellemi dinamikája, és bizonyosság-tudata sugározzon vissza a szoborból. Azt hiszem, van rá esélyem, mert ugyan személyesen nem ismertem, de sokat olvasva róla és tőle, tanulmányozva a rajzait, épületeit, a róla készült fényképeket, portrékat, egyre közelebb kerülök hozzá.

A műteremben más terv is várja az esetleges megvalósulást, továbbfejlesztést, de ez a járvány sok mindent felforgathat. A faragó szín, és a kedvenc vésőim, kalapácsaim most hiába hívogatnak. A három befejezetlen gránitszobor is hiába vár rám, mert a kerti gyermekeim és lakótársaim: a borókabokrok, tiszafák, ciprusok, tuják épp allergizáló, porzó életritmusukban vannak, így vállalom egy ráadás karantént is.

Persze, tudom, könnyű a zártságot úgy elviselni, ha fennmarad a kivételes lehetőség, hogy az ember tevékenysége izgalmas kaland is egyben, és az eredmény, függetlenül alkotójától önálló útra léphet, mások számára, akár generációkon keresztül, örömforrásává is válhat.

És amíg lehet, örülünk minden reggelnek, napsütésnek, alkonyati madárcsicsergésnek, apró sikernek, kijavítható hibának, mert ahogy a régi jó tokaj-hegyaljai barátom, Soltész Lajos szokta volt mondani a pincéje előtti kispadon, egy-egy harmatos pohár furminttal ünnepelve a világot: „Mát adták, holnapot nem ígérték!”

FENYVESI OTTÓ

Magyarkanizsa, kamilla, tanya

KALAPÁTI FERINEK

Selyemkék az ég,
puha a levegő,
olyan légkondicionált.

Bréking – futnak a hírek:
Putyin bírja a hideget,
elhunyt a Titanic utolsó túlélője,
zárt osztályon marad a fényevő,
csipsszel lőnek ufót a norvégok.

Valakik műholdakról figyelnek bennünket,
de még mindig hisszük, hogy a világ megjavul.
Igyekszünk túrheterően lenni a bőrünkben,
amíg ki nem rántanak belőle.

Írod: ma reggel – tekintettel a hidegre –
magadra kaptad azt az irhád,
amit még anyád vett gimnazista korodban.
Kicsit kopottas, de meleg, mint a szíved,
amikor a régi szép időkre gondolsz
– duhaj nyolcvanas évek –,
a magyarkanizsai járásra, a tanyaadra,
a kamillaföldekre, a sympos bulikra,
a kemencében kunkorodó malac farkára.

Tekintetünk olykor a múltba réved,
miközben – ezerrel – a jelenben élünk.
Viszont a konyhakések éle tompul.
A Béla meg Temerinben csorbul,
őt sem láttuk már ezer éve.
Igaz, önmagunkkal is egyre
ritkábban találkozunk.

Írod még: most sem vagy otthon,
húzod az igát. Jó lenne tudni, merre.
Az biztosnak tűnik, hogy te húzod
majd a rövidebbet, de azt is kell valakinek.
A rövidebb is valami.

Semmi sem múlik, és mindig minden más.
Viszont változatlanul szeretjük az életet,
és mindenkit, aki ott volt azon a kanizsai tanyán.

Fényfogó

Siptár történet

Magam sem tudom, miért vonattal mentem haza Belgrádból. Talán mert tartalékoltam a benzint ezekben az örült időkben magyarországi utakra, talán mert tudtam, Szegedre is nemsokára újra mennem kell, nem beszélve arról, ha újabb forgatási ügyek szólítanának a határon túlra. Untam a néptelen, iszonyatosan leromlott állagú országutak látványát is, a végtelen, sárgászöld, szomorú kilátástalanságot lehelő síkságokon végigkigyózó piszkosszürke szalagokét, amiken csak nagynéha szalad szembe egy imbolygó kis Fityó vagy a daliás titói időkbeli hírmondónak ittmaradt öreg Zastava.

Zötyögtem a vonaton, bent jártunk a Szerémségben, a Fruska Gora lankái belevesztek az alkonyi sötétedésbe, a három alak a fülkében mind kevesebbet beszélt. (Megfigyeltem, ha kezd sötétedni, az emberek szótlanabbak lesznek.) Igaz, addig sem nagyon értettem, mit magyaráznak, nem is nagyon érdekelt: siptárok voltak, albánul beszéltek. Annyit megértettem, hogy – mint a legtöbbjük erre mifelénk – pécek-cukrászok lévén, a rájuk annyira jellemző családias, sógor-koma-jóbarát módon tökéletesen egy húron pendülnek, kicsit még külsőre is hasonlítottak: fekete, borostás, mogorva tekintetű volt mindhárom, igaz, ügyet sem vetettek rám, én se órájuk. Újvidéken leszálltak, elgondolkodva meredtem utánuk, csak jó pár perc múltán vettem észre a félhomályban a hült helyükön maradt fekete valamit. A vonaton az egyre növekvő estében alig mászkált valaki, egyáltalán nem voltak sokan. Azért kikémleltem a folyosóra, benéztem a mellettünk levő fülkébe (üres volt), mielőtt kézbe vettem az aprócska férfi kézitáskát, aminek a mostanság divatosakkal ellentétben nem volt fogó-kallantyúja, sőt cipzárja sem: tépőzár fedte, benne olyasféle, nem túl vaskos bőrtasak, amit régi világbeli fizetőpincérek hordtak. Gyanút fogtam, hirtelen belülről felujjongó reménykedéssel: csak nem...? Mikor ujjaik az egymás mögött sorakozó papírlapokra tapintottak, már tudtam: ezt majd csak otthon... Gyorsan a sportszatyromba sülyesztettem a kis fekete holmit, hidegleglősen siettem hazáig, éreztem néha, hogy dübörög a vér a fülemben.

A gyerekek már aludtak, Éva persze várt, azt mondtam neki, hozzon egy kicsit a birspálinkából. Meglepődött, nem nagyon szoktam én késő este otthon inni, a második kupica után elővettem a sportszatyorból a kézitáskát, abból a tasakot és minden teketória nélkül, egyetlen mozdulattal a konyhaasztalra markoltam ki a köteget. Éva elsápadt, kikerekedett szemmel kezdte számolni a bankókat. „Szentségesszűzanyám”, suttogta közben. Tízezer márka volt. Dermedten meredtünk egymásra. Évában szinte azonnal győzött a nők felülmúlhatlan gyakorlatiassága. Én már tervezgetni kezdtem volna, hol mekkora házat lehetne venni, vagy legalább ehhez a házhoz földet meg egy új kocsit, esetleg még nekem új apparátot, aztán háztartási gépeket, ezt-azt, amire már régen szükség volna – azt mondta: nem, ehhez a pénzhez nem nyúlunk, jól eldugjuk és mondjuk egy év múlva, „ha addig nem tör-

ténik semmi, ha majd meglátjuk, mi lesz” – majd, esetleg elővesszük. És majd akkor lehet tervezgetni. Ma sem tudom, miféle rejtélyes megérzés működött a felségemben, akkor csak arra gondoltam, hiszen már jó két éve háború van, sorozások és nyomor és infláció és teljes bizonytalanság, bizony tán nem is butaság kívárni a jobb időket, öregapámék is arról meséltek, hogyan húzta ki a nép itt a gazdag, mindig veszélyeztetett síkságon, hogy megmaradjon valahogy. Hogy túlélje. Hogy megússza. Hogy mi hogyan ússzuk, hogyan úszhatjuk meg, részleteiben, bevallom, soha nem gondolkoztam rajta. Az emberek itt a faluban, de még a nagy kegyesen meghagyott magyar tévéadás-maradvány emberei között is napi gondokra koncentráltak, „csak ennél rosszabb ne legyen”, ennek jegyében és nevében próbáltak éldegléni, nekem meg még szerencsém is volt, nem is akármilyen: a forgatások révén a magyarországi megrendelések szaporodtak, egy délvidéki oparatór, ha persze a pesti nagy-menőkhöz képest kisegér is, mégiscsak valamilyen megnyugtatóbb biztonságot mondhat magáénak, sokszor fejtegettem ezt Évának is. A siptárok elhagyott pénzét olyan adománynak-jutalomnak tekintettem – persze csak félig tudatosan –, ami valahogy, valamiképpen JÁR nekünk, végtére is egyszer ebben a bűdös életben nekünk is lehet ekkora szerencsénk, igazi, nagy mázlink, éljünk hát végre vele és általa. Éljünk vele, hogy élhessünk általa. Úgy, ahogyan mi szeretnénk. Végre. Egyszer. Csak egyetlen egyszer.

Éva gondosan elrejtette a márkát és napról napra kevésbé engedte, hogy emlegessem. Ahányszor csak eszembe jutott, valamiféle fura, fájó nyomást éreztem a tarkómban, aztán ez később leköltözött a hátamba, végig a gerincemen, igaz, később, hónapok múltán enyhült valamicskét, de sohasem múlt el egészen. Ahogyan az egész eset távolodni látszott az időben – egyre kisebb és kisebb lesz, mint a vonatból a távolodó alakok meg házak – meglepve vettem észre, hogy a fura, fájó nyomással párhuzamosan itt a világon semmi sem kisebbedik, nem halványul, nem távolodik egy cseppet sem. Olyan éles kontúrokkal állt előttem a fekete kezításka, a vonatfülke, a hazafelé vezető út a vér dübörgésével a fülemben, de még a borostás, sötéten mogorva tekintetű siptár pofák is, hogy igazából akkor értettem meg az unásig halott „mintha tegnap történt volna” mély tapasztalati igazságát. Amennyire belém égett az az este, annyira kihullott belőlem minden zavaró mellékkörülmény, a kopott, félhomályos vonat, a gyakran látott, néptelen, rémes állapotú, rónaságokon kanyargó sűrű utak, a naponta Isten tudja, hányszor nagyhangú háborús szólásokat öklendező tévébemondók, a halk, aggódó idős emberek a falvakban és a mind kiáltóbb nyomor itt körülöttünk mindenfelé. Egyre inkább csak valamilyen álmosító, lusta tudat létezett, annak a kellemes-kényelmes tudomásulvétele, tudatbabeélyegződése, hogy az a bőrtasak ott van, ahol van, ahol lennie kell (egyelőre!), azon a többszörösen bombabiztos, Éva-kezelt rejtékhelyen, ott van és nekünk van és ezt csak mi tudjuk, csak mi tudunk róla, az asszonyom és én, és ennyi bőségesen elegendő ehhez a nyújtóztató, kellemes lustaság-érzethez.

Azon a szép, meleg tavaszi napon az udvaron tettem-vettem, mikor kintről, az utcáról a nevemet hallottam. Idegenes kiejtéssel, erős akcentussal. „Rimáj Sándor,

Alul és felül 2.

igen, Rimáj... Itten lákik?” Már Éva hangja is hallatszott, befelé tessékelt valakiket. Két alakot láttam, zakóban. A gyomrom azonnal összeszorult: a belügy. Azok járnak így. Kisebbségi magyar reflex. Mi a frászt akarhatnak? Ezekben az időkben inkább a katonai rendőrség meg az egyenruhás milícia figuráival lehetett dolga a magunkfajtának, de hát mit lehet tudni ezeknél. Amint a nagyszobába léptem, az egyiket azonnal felismertem. Pontosabban az az ismerős érzés hullámozott át rajtam, hogy igen, ezt az embert én már láttam valahol, még ha nem is figyeltem rá különösebben. Fekete volt, borostás és mogorva tekintetű. „Tudtuk, mágá Kishegyesen lákik”, mondta. Nem a falu szerb nevét használta – Kishegyes, nem Mali Idjos – talán kicsit katonásan, keményen ejtette, és az arcomba meredt. Honnan, nyögtem ki automatikusan, de csak elmosolyodott. Halványan, de úgy tűnt – furcsa – nem fenyegetően. A másik csak annyit mondott: „távály télen mágá utáz...” A sarkamig elzsibbadtam. Éva már indult is kifelé, két perc múlva legigézőbb mosolyával már hozta és tette le eléjük a fekete kezításkát, a tépőzár előzékenyen nyitva, ha belenézni óhajtának...

A két siptár egy másodpercre összenézett. „Tudtuk, á mágárok becsületésék”, mondta a másik. „Ezér’ tisztéjjük őket.” Éva mondani akart valamit, de emez elhárító mozdulatot tett a kezével. Éppen csak belepillantott a tasakba, aztán elővett egy névjegyet és nekem nyújtotta. Rápillantottam. Valami siptár név, koszovói – pristinai – cím és telefonszám. A szám fölött, dibdáb kézírással, még egy telefonszám. Rámutatott. „Ha bármi problémá, eztet hívni. Eztet. Elintézzük.” Indultak kifelé.

„Bocsánat”, dadogtam, „de mi lett volna, ha...ha nem...”

Most a mind a ketten elmosolyodtak, szélesen. „Aztát né tudjá. Nem kell.” Nyújtották a kezüket.

Kulturális szignálok cselekmény- szervező szerepe Jókai Mór Szép Mikhál című regényében

BEVEZETŐ

Jókai Mór *Szép Mikhál* című regénye olvasatomban egy sérült női beavatás története. Pontosabban: címszereplőnk nem kap beavatást női szerepeibe elsődleges szocializációs színterén, később, naiv és hiszékeny fiatalasszony korában pedig gonosz boszorkányok befolyása alá kerül, s mire megérkeznek életébe a nemes és erkölcsös női minták, már késő.

A történet voltaképpen próbatételes kalandregény.¹ Tragikus vége ellenére románc, annak az úgynevezett „szerencsétlen” vagy „negatív” románc változata.²

„A románcot vágyteljesítő álom jellemzi [...]; a bonyodalom lényege a kaland, mégpedig a sikeres keresés; konfliktusa a protagonista és az antagonista (a jó és ellenfele) között zajlik; hőse emberi [...]; a jellemek nem összetettek.”³ Akár a mesékben, a többi szereplő segíti, vagy akadályozza a hősokeket.

„A lényegi különbség regény (*novel*) és románc (*romance*) között a jellemzés fel-fogásában nyilvánul meg. A románcíró nem próbál „valóságos embereket” alkotni, hanem csak stilizált figurákat, amelyek pszichológiai archetípusokká növekszenek.” – idézi Northon Frye 1998-as gondolatait Adamikné Jászó Anna.⁴

„[...] az elbeszélésben a népmesék modora ragadt meg leginkább lelkében, hogy ő éppoly ösztönszerűséggel sajátította el azok szellemét, mint Petőfi a népdalokéit” – írta Jókairól Arany János 1871-ben, a *Szegény gazdagokról* született kritikájában.⁵ A szónak nem csupán felszínes, szokásos használatában nevezhetjük tehát Jókait „nagy mesemondónak”.

Jókai Mór kritikusan – többek között a kortárs Gyulai Pál⁶ – gyakorta hiányolja a lélekrajzot, a személyiségfejlődést a regényekből. Nem veszik tekintetbe, hogy a romance – a novellel szemben – archetípusokkal dolgozik.

A *Szép Mikhál* epilógusából kiderül, hogy Jókai tervezte az eredetileg folytatásokban megjelenő románc drámaváltozatának elkészítését. (Jókai huszonhat színműve között szép számmal találunk olyanokat, melyek korábban írt epikai műveinek dramatizált változatai, többek között *A fekete gyémántok* és *Az aranyember*.)⁷ A *Szép Mikhál* színpadi változatát 1877-ben be is mutatták a Nemzeti Színházban, Paulay Ede rendezésében.⁸ A dráma boldog befejezése markánsan eltér az eredeti regényétől. A drámaváltozat még erőteljesebben őrzi a népmesék, varázsmesék tipikus jegyeit.⁹ Ennek ellenére nem aratott nagy közönségsikert.¹⁰

A TÖRTÉNET SUMMÁJA – A FŐHŐSNŐ KIEMELÉSÉVEL

A cselekmény 1650 táján, a Szepességben indul, „Kézsmárkon”¹¹ Fröhlich Dávid nagytisztelendő, tudós professzor, a líceum tudós tanára házában.

„Felesége azon a napon halt meg, amelyen a leánya született, s az özvegyen maradt tanár azt a feladatot tűzte maga elé, hogy ő ezt a gyermeket fölneveli minden asszonyi segítség nélkül.

Hogy dajkálta, hogy pótolta nála mesterséges találmányokkal az anyatejet, már az is csupa csoda volt; de ezt mind felyülmúlta az a mély tudománnyal kiszámított rendszer, melyet leányánál kicsiny gyermek korától fogva alkalmazott, hogy őt anyai felügyelet nélkül mégis jámbor hajadonná tudja felnevelni. Mert sem újra megnősülni nem akart, sem asszonycselédre nem bízta leányát, sem nőrokont nem volt hajlandó a házához fogadni.”¹²

A leányt a professzor volt tanítványához, Kaczerreiter Henrikhez adja feleségül, bár a leány szíve egy másik ifjúhoz, Kalondai Bálinthoz hajlik. Az ifjú lelkész és felesége atyai áldásért indulnak Szebenbe, mielőtt elfoglalnák nagylétei otthonukat. Szebenben, a Vihodár¹³ házában tudja meg Mihál, hogy apósa hóhér.

A papból hóhér lesz, feleségét megrontja egy boszorkány, Babura Pirka, aki később kimenekíti a fiatalasszonyt a Vihodár házából, megkísértve őt egy új, boldog élet lehetőségével leánykori szerelmese, Kalondai Bálint oldalán. Mihál Milka néven, megváltoztatott külsővel, Pirka lányaként újra házasságot köt. Henrik sokáig halottnak hiszi a boszorkány által előidézett tűzben eltűnt feleségét.

Miután kiderül az igazság, Mihált vérpadra viszik, és kivégzik mint házasságtörő asszonyt.

A REGÉNY NŐALAKJAI

Ha a *Szép Mihál* műfaja románc, nem csodálkozhatunk azon, hogy a nőalakok különféle női archetipusokat jelenítenek meg.¹⁴ Mítoszok, mesék, mondák női archetipusait számos jungiánus megközelítésű pszichológiai mű tárgyalja.¹⁵ Közéletesebb juthatunk a *Szép Mihál* üzeneteinek megértéséhez, ha a mű nőalakjaiban magunk is archetipusokat keresünk.

„Mulatságok, estélyek, bálók [...]. E társaságokban ismerhette meg Móric az ő nőalakjait. Azt a bizonyos két asszonyt, kik végig kísérik költői alkotásaiban. A démonszerűt és a szuperlatívuszra emelt angyalt: Athaliát és Timeát.”¹⁶ – próbálja megfejteni Jókai nőábrázolásának hátterét Mikszáth Kálmán.

Főhősünk, Mihál Athénéként¹⁷ nevelkedik atyja oltalmában. Nemcsak kisgyermek korában, hanem serdülő lányként sem találkozhat, társaloghat nőkkel. Dajkája, nevelőanyja, nevelőnője vagy tanítónője sincsen. Iskolába sem jár, a professzor maga

tanítja meg tudományokra és gyakorlati asszonyi tudásra (háztartásvezetés, gyógyítás, kertművelés stb.) Kortárs leányokkal sem engedi találkozni Fröhlich Dávid, s mivel protestáns szellemben nevelkedik a leány, az „Égi Édesanyához” sem fordulhat kérdéseivel. Röviden: elmarad női beavatása. Olyannyira, hogy még neve is ritka, hangzása alapján inkább férfira, mint nőre gondol, aki hallja. „azért kereszteltette Mikhálnak a leányát, mert a goromba hangzású névbe nem kap olyan könnyen bele a gonosz.”¹⁸ olvashatjuk a regény 1. fejezetében. Egyfelől tehát a Mikhál nevet óvónévként is értelmezhetjük,¹⁹ másfelől nehéz lenne nem észrevennünk – a szereplői névadására oly nagy gondot fordító Jókainál –, hogy az elbeszélő szövegében megjelenik az ószövetségi háttér-információ is: Dávid király egyik feleségét nevezték Mikhálnak.

A női psziché fejlődéséhez illeszkedő kilenc mesekategóriából Jókai többnek a motívumait is felhasználja a vizsgált románcban. Megjelennek benne próbatételek, boszorkányok, és átváltozások is.²⁰

Mikhál úgy él apja házában, mint egy raboskodó királylány. „A háza is ahhoz való volt, hogy minden csábítási alkalmat elzárjon jó eleve.”²¹ Magas falak veszik körül a ház kertjét, kívül pedig még árok is körbeveszi a területet, mintha valóban vár lenne.

Ironikus, hogy a csábítás is királylányos varázsmesékbe illően érkezik: egy sárkány – valójában papírsárkány – „rabolja el”, hódítja meg Mikhál szívét, melyen Kalondai Bálint, liceumi diák Mikhálhoz írt szerelmes versei vannak. A két fiatal titokban levelezget, s köteleződik el az atya tudta nélkül.

Az igazi bonyodalom akkor támad, amikor az apa kiváló, volt tanítványához, Kaczenreiter Henrikhez kívánja adni a leányát. Mikhál életében először megpróbál szembeállni atyja akaratával.

Fröhlich professzor legfőbb ellenérve Kalondai Bálint ellen a következő: „Atyja mészáros volt, és ő is mészáros fog lenni. Emberek, akik vérben dolgoznak! – Mit mondasz erre? Lehet-e egy lelkész leányából egy mészáros felesége? És ha választania kell egy férfiú között, aki az Úr juhait őrzi, és a között, aki a juhokat levágja: az utóbbinak nyújthatja-e kezét?”²² – olvashatjuk a 3. fejezetben.

Az apa végül engedni látszik lányának. Egyetlen feltételt szab: a leánya születésekor általa vásárolt két galamb megöléséhez és feltalálásához köti a szerelmi házasságot, tudván, hogy Mikhál még sosem vágott le baromfit sem. A leány beletörődik sorsába, a „fekete tógás” lelkész felesége lesz.

Amit az atya a vérontásról mond Bálint ellenében, az sokszorosan válik majd valóra Henriket illetően.

Jókairól szólva, Erdélyi Pál így fogalmaz: „Azt írta magáról, hogy fatalista, tehát meg tudott nyugodni sorsa változandóságán; vallotta, hogy hisz a predestinációban, tehát bízva járta az élet útját.”²³ A *Szép Mikhál* nem csupán egy női lélek útjaként olvasható, hanem a sors elkerülhetetlenségének regényes bemutatásaként is. Különös fíntor, hogy éppen egy protestáns lelkész kívánja a sors ellenében meghatározni leánya életét. Ez a kísérlet ilyenformán eleve kudarcra van ítélve.

Az atyai ház elhagyása után sokasodnak a vészjósló jelek Mihkál sorsát illetően, bár ő ezeket nem veszi észre. Sűrű, sötét erdőn át, kerékbe tört zsványok holttesteik között, varjaktól kísérvé, koponyahalmok mellett vezet az ifjú pár útja Szeben felé egy karavánhoz csatlakozva. „Maga volt az asszonyszemély az egész utazó társaságban.”²⁴ A pihenőhelyen, egy csárdában beszélget Mihkál először nővel életében. Csakhogy ez a nő csapodár asszony, az egyik zsvány szeretője, s még boszorkány is, mint később kiderül. A női archetípusok közül: egy Fiala Boszorkány – mint Kirké vagy Lorelei.²⁵

A zsványok által megtámadott karavántól elszakadva, a kopanicsárné²⁶ férjének segítségével Mihkál, Henrik és Simplex,²⁷ Bálint tároगतós cimborája külön menekülnek a veszedelemből.

Az út lefelé vezet a hegyről. „A bohó Simplex veszett jókedvében lekapta válláról tároगतóját, s fél kézzel fogózva a fenyő üstökébe, rázendített egy postaindulót e lélekvesztő vágatáshoz. Holla hó! Holla hó! Így viszi az ördög a menyasszonyát a lakodalomra!”²⁸ – jeleníti meg a féktelen, szó szerint is lélekvesztő száguldást az elbeszélő. (Ebben, a 4. fejezetben tízszer fordul elő az *ördög* szó.)

A menekülőút végén a sárban araszoló pár és Simplex kívül reked a városfalon, „mert az angelus után minden kaput bezárnak, a hidakat felvonják, s többé semmi élő lelket, aki testi alakban jár, a városba be nem bocsátanak.”²⁹ – olvashatjuk az 5. fejezetben.

„A nap leáldozott már, vereslő fénye a Kárpátok csúcsain égett még; ide alant pedig az elsötétülő tájból csak egyes dombtetőkön épült tárgyakat világított meg, a kulcsos város tornyait s aztán a falakon kívül egy magányos épületet, melynek még a fala és teteje is veresnek tetszett e világításban, csak a kéményéből kihömpölygő sűrű füst, az maradt fekete.”³⁰ „A szélet jósló felhők izzó veres barázdákra hasogatva kísérték a leáldozó napot.”³¹ – írja az elbeszélő.

Az alkonyat veresében és a sűrű füst feketéjében a táj a szereplőkre is utal, szimbolikusan.³² Nem ritka Jókainál, hogy a cselekmény helyszíne, jellegzetességei, színei szimbolikusan felerősítik a történeteket. *A kőszívű ember fia* című regényben is feltűnik egy ilyen festői, „vérvörös alkony”. Az *Asszonyt kísér – Istent kísért* című Jókai-regényben pedig egy monumentális tűzvész képe, vörös fénye utal a mű anarchista szereplőire.³³

Csak Szeben határában, a városfalon kívüli egyetlen házhoz érve árulja el Mihkálnak Henrik, hogy atyja a Vihodár, a mindenki által megvetett hóhér. A fiatal nőben felébred a menekülés ösztöne, de aztán mégis megadja magát sorsának. „E szóra a nő felugrott fektéből, s egy percig úgy érezte, mintha ki kellene szöknie ez ördög szánkájából, mely fut a száraz fű felett, s aztán futni, futni, futni, amíg valami mélységbe elbukik; hanem azután csak megadta magát.”³⁴

A Vihodár házába lépve, a tiszteletes asszonyt Babura Pirka, a hóhér gazdasszonya fogadta mézes-mázosan. Levette Mihkálról az ázott, szakadt ruhát és cipőt, ő pedig „engedte magára adatni a selyemruhát, amit az gondosan megmelegített elébb a kandalló tűzénél; azután összekapcsolta a derekán szépen, a kötényt is, az

övet is felkötötte a derekára. – Nézze az ember, mintha csak a testére szabták volna! [...] S minthogy tükör nem volt a szobában, ő maga szolgált tükör helyett, körül-nézve a vendéget.”³⁵

Veszedelemes fordulópontjához érkezik a történet. Mikhált, aki a Szűz archetípusába (pl. Mária, Szophia) nem nyert női beavatást, Babura Pirka – az Öreg Boszorkány archetípusa, pl. Gorgó – kezdi behálózni, hatalmába keríteni. Pirka a későbbiekben Mikhál anyjának adja ki magát (Rettenetes Anya archetípusa, például Káli, Hekaté).³⁶ Jókai más regényeiben sem ritka a Rettenetes Anya archetípusa, például a „szép Mayer lányokat” áruba bocsátó nő az *Egy magyar nábob* című regényben.

A hóhér házában Mikhálnak csupán három védelmezője van: imádsága, az egyik fehér lélek-galamb, melyet tudós könyvek helyett hozott magával az atyai házból, valamint egy halványkék, arannyal hímezett amulett, egy nyakában viselt párnácska, melyet még édesanyja készített, s édesapja ajándékozott neki a nagy út előtt. Az amulett színei egyúttal az Égi Édesanya, a Magna Mater védelmét is szimbolizálják.

Mindez a boszorkány bűbájával és férje hóhérrá válásával, durvaságával szemben csekély erejűnek bizonyul. Mikhál elhagyja az imádságot, mellyel az első este még a Vihodár pallosától is képes megmenteni Henriket. Miután a fékevesztett férj ténylegesen és szimbolikusan is megfosztja a szűzi védelemtől az amulett letépésével Mikhált, a nő galambja szárnya alá köti azt, s visszaküldi atyjához.

Az a szép, gránátszínű selyemruha, amelybe az Öreg Boszorkány beöltöztette Mikhált, az a „cifra gyászruha/gyászmez” – ahogyan a regényben több ízben is szerepel – egy házasságtörő asszony viselete volt. Mindössze kétszer viselte életében. Másodszor a kivégzése napján. Maga a boszorkány, Babura Pirka vágta le a fejét, miután átvette férjétől annak halála után a hóhéri hivatalt.

„A Jókai-féle hős rendszerint egyszer kényszerül választásra, s döntése véglegesen befolyásolja sorsát, balvégtetbe sodorja, vagy szerencsését hozza eléje. De ez után nem tud kitérni döntésének következményei elől, ez szab útjának módosíthatatlan irányt. Aki bűnt követ el, az Jókainál bűnhődni fog.”³⁷

Jókai Mór dramaturgiai leleményét mutatja, hogy már a regény elején sorsába öltözteti hősnőjét.

Mikhál második, bártfai házasságát követően férjével, Kalondai Bálinttal Kassára megy anyósa, Sára asszony házába. Sára asszony a Jóságos Anya mintaképe, archetípusa (pl. Mária, Démétér), egyúttal „hősszívű” anya is, akárcsak *A kőszívű ember fiai* özvegy Baradlay Kazimirnéja, kit többek szerint Jókai édesanyjáról mintázott. Másik segítője, gyámolítója, védelmezője egy tiszta lelkű fiatalasszony, Homonnai grófné, aki mindent megtesz Mikhál elvesztett tisztaságának visszaállításáért, s ez látszólag sikerül is neki: „királyné vizével” mosogatva Mikhál arcát, arról lassanként teljesen eltűnnek a boszorkány „szeplői”. Babura Pirka újbóli megjelenése, zsarolási és hűtlenségre bujtogató kísérlete azonban színlelésre kényszerítik hazudozásba hajszolják Mikhált. Fény derül élethuzugságára, s azután már nincs megállás a vérpa-

Köszöntőszobor, Szentendre

ÁTVÁLTOZÁSOK

„Jókai jellemábrázolásai találóak: mindig együtt ábrázolja a külsőt, a ruházatot, az arcot, a termetet, s a külső jellemzéshez kapcsolja a tulajdonságokat.”³⁸ A szereplők kulturális szignáljainak, ezek állandóságának (pl. Babura Pirka veres kendője) vagy változásának (pl. az anyai védelmet megtestesítő amulett eltűnése Mikhál nyakából) fontos szerep jut a cselekményszövevényben.

A *Szép Mikhál* románcban – sok más Jókai-regényhez hasonlóan – jönnek-mennek az „öltöztetők”. Mint egy színházban. Két színésznő feleség – Laborfalvi Róza és Nagy Bella – mellett, színművek írójaként a jelmezeket igazán kiválóan ismerhette, s ismerte is Jókai.³⁹ A viseletek valóban szerepbe, sorsba öltöztetik hőseiket, ugyanakkor leírásuk rendkívül részletgazdag és hiteles is.⁴⁰ Markáns átöltözések, álöltözetek nemcsak a regény címszereplőjére, hanem Babura Pirkára, Kaczenreiter Henrikre és Kalondai Bálintra is jellemzőek, ezúttal azonban Mikhálra fókuszálunk, csak az ő átöltöztetéseit, átváltoztatásait vesszük szemügyre közelebről.

Mikhál „öltöztetője” Babura Pirka. A boszorkány megfosztja az ifjú nőt korábbi, szakadt, tépett ruhájától. Bár Mikhál leány korában sok szép hímzést, csipkét, szőtest készített, ruhákat is varrt magának, ezek az ifjú házások viszontagságos útján a zsványok martalékává váltak, nem maradt semmije, csak az a ruha, amit éppen viselt.

A kézmárki öltözettel együtt Babura Pirka régi identitásától is megfosztja Mikhált, majd sorsába öltözteti egy díszes selyemruhával. „Szép, nehéz selyemrokolya volt az; sötét granátszínű: virágfüzerek hímézve a szegélyeire színes selyemmel és skófiummal: öv is volt hozzá török szövetből és széles csipkekötény; elől aranyozott csatok kapcsolták be a vállfűzöt.”⁴¹ – olvashatjuk a 7. fejezetben.

Mikor Mikhál megtudja a gránátszínű „cifra gyászmez” történetét, leveti a drága ruhát, ám régi ruháját már sohasem kapja vissza. Védelmet napokig egy nagy medvebőr alatt talál.⁴² A bőr lélekszimbólum, a medve – mint órállat – bőrének magára öltése Mikhál számára utat nyithatna legbensőbb énjének megtalálásához, a hízlelő, velejéig romlott boszorkány azonban megakadályozza ebben. Hamisságra, hazugságra, alakoskodásra tanítja a fiatalasszonyt, aki egyedüli támaszaként, segítőként tekint a boszorkányra. Pirka a „tükre”, egyedüli nő a durva hóhérházban. A fiatalasszony végzetes vétséget követ el: feladja önmagát, még mielőtt megismerhette volna valódi énjét: újra magára ölti a „szép granátszín selyemrokolyát”.⁴³

Az öltözékek változtatása gyakran jelzi a személy identitásának változását is. Antalfai Márta *Az istenhegy székely leány* című Jókai-elbeszélésben mutatja egyetlen leány, Atyás Mózes Ilona nevű leányának két arcukat.⁴⁴ A történetben hol a harcias Lónával, hol a szelíd Szendilével találkozunk. A két archetípust öltözéke és viselkedése különbözteti meg egymástól a külvilág számára.

Fröhlich Dávid házában, az atyai házban Mikhál egyszerűen öltözött. Még a templomba is kávébarna ruhában ment, „állig érő gallérral, a ruha ujjai egész a körme hegyéig értek, övéen nem volt semmi boglár, pártája is egészen fekete volt, s

arra hosszú fátyol”⁴⁵ Fröhlich Dávid így foglalja össze leánya öltözködésére vonatkozó tanácsát: „Büszke ruházat, festett ábrázat, hazug magyarázat nem egy bűnt csinál, de százat.”⁴⁶ – Pirka hatására ezek az atyai intelmek már fel sem sejlenek Mikhálban.

Miután a férj durván leszakítja felesége nyakából az édesanyja által készített amulettet, a nő mindenre elszánja magát, csak hogy szabaduljon a hóhér házából. A szabadulás útját is öltözetek, álöltözetek jelzik. Pirka terve szerint „felöltözik a szép-asszony parasztleánynak, hogy valaki rá ne ismerjen, ha útban találja, hanem aztán szép ruhákat hoz magával, hogy mikor az ő kedvesét várja, pompásan felöltözködjék; háromszor öltözzék egymás után: először gyenge rózsaszínűbe, azután búzavirágszínbe, utoljára császárpirosba; aranyfüggő, kösöntyű, aranylánc mind fel legyen rakva; tarajos főkötő, gyöngyös fésűvel a fejében.”⁴⁷ „A hóhér házában egész jelmez-tár volt.”⁴⁸

A szökés után a kopanicsárné fogadójában Pirka sorra ráadja Mikhálra a Vihodár házából kimenekített jelmezeket, Bálint pedig csak ámul szerelmese szépségén. A gyenge rózsaszínben olyan volt, mint egy menyasszony, a búzavirágkében olyan volt, mint egy „oltári szent”, a császárpirosban pedig olyan, mint egy királyné.

A különös, csábító „divatbemutató” után a boszorkány újra beöltözteti Mikhált „parasztleánynak, kurta viganóba, hosszú szárú letúrt piros csizmába”⁴⁹ Sárfű levélbe is szeplősíti Mikhál arcát, ezzel szimbolikusan is megszüntetve makulátlanságát, szeplőtelenességét. Ebben az álruhában áll be cselédnek Mikhál – Milka néven – egy bártfai házhoz.

A csúnyácska, esetlen, ügyetlen cseléd álarcát viseli a Milkává lett Mikhál anyósa, Sára asszony házában is. Anyósa tanítgatja varrni, ő pedig úgy tesz, mint aki most lát először tűt-cérnát, s szándékosan formátlan ruhát készít. Sára asszony nem szidja meg, inkább megsajnálja, s hogy ne valljon szégyent a templomban, megajándékozza saját szép, régi ruháival „S azzal kinyitá a kétszárnyajtós szekrényét, s előszedte belőle a maga ifjúasszony korabeli szép selyemruháját, aranyvirágos pruszlikját, széles csipkével szegélyezett selyem előkötőjét, drága hímzett patyolatkendőjét; azt adta fel a menyére.”⁵⁰ „Aztán még az aranycsipkés tarajos főkötőjét is feltette a Milka fejére.”⁵¹

Bár a jócskán megkésett pozitív női minták nem képesek meg nem törtéنتé tenni Mikhál élethazugságát, eltávolodását az atyai ház értékeitől, nem tudják megmenteni a fiatalasszony földi életét, de abban segítenek, hogy a bűnök mégse gyűrjék maguk alá Mikhál lelkét. A jóságos női minták példamutató szeretete Mikhálnak nemcsak arcát, hanem jellemét is megtisztítják. A vérpadon szimbolikusan is hófehér ruhát ölthet, „szép haja fehér szalaggal átkötve.”⁵²

VERES ÉS FEKETE

Stendhal híres, *Vörös és fekete* című regényében a két színnév a katonai és a papi pályára utal, Jókai *Szép Mihál* románcában a hóhéri és lelkészi pályára.

A regényben Jókai a *vörös* alakváltozatát, a *veres* melléknévet használja, mely hangalakjával még közelebb áll az eredeti *vér* szótövhöz.⁵³ A *veres* színnév mindig negatív konnotációjú az elemzett románcban, s kizárólag negatív szereplőkkel kapcsolatban jelenik meg. Akkor is, amikor a szereplők jelleméről még alig hallunk az elbeszélőtől. A kulturális szignálok mellett tehát a színek használatának is szimbolikus szerep jut a történet alakulásában, gyakran szorososan összefonódva a kulturális szignálokkal, elsősorban az öltözetekkel, viseletekkel.

Kaczenreiter Henrik, Fröhlich Dávid kedvenc tanítványa „veres” hajú és szakálú. A professzor eleinte ennek tudja be leánya idegenkedését is. Válaszképpen egy ismert közmondás (*Vörös kutya, vörös ló, vörös ember egy sem jó.*) átalakításával él: „veres ember ritkán jó; de hogyha jó, nagyon jó!”⁵⁴

Valószínű, hogy az olvasók többsége a regény elején még nem is sejtí, hogy a jámbor, ifjú lelkészből egyszer hóhér lesz, hogy a fekete „tógát” a hóhér „veres” ruhájára cseréli. Utóbb eszmélhetünk rá, hogy a *Henrik* keresztnév nem véletlenül cseng össze a német, ’hóhér’ jelentésű *Henker* szóval. Ez is Jókai kiváló dramaturgiai érzékéről és nyelvi leleményességéről tanúskodik.

Míg a leggyakoribb színnevek⁵⁵ – alapszínnevek – közül a regényben a *fehér* és a *piros* mindig az élethez, a tisztasághoz, a női szépséghez kapcsolódik (*fehér kar, nyak, váll, láb, bőr; piros arc, orca*⁵⁶; Mihál, Sára asszony és Dzsigerdila leírásában is), a *veres* és a *fekete* többnyire a halálhoz és a gonosz, tisztátalan erőkhöz, személyekhez kötődik.

A három, egyértelműen becstelen, gonosz figura a regényben: Henrik, Pirka és Zurdoki.

Henrik a gyenge, gyáva, hazudozó, szívtelen lelkész, aki megtagadja apját, félrevezeti professzorát, becsapja feleségét, s végül hóhér apjánál is sokkalta mélyebbre süllyed. Az apa nem szenvedéllyel, hanem kötelességből hajtja végre az ítéleteket, magát is „végbíróként” említi: „Nem tudta volna azt tisztelendőséged eddigelé? Hogy a létai lelkész fekete találja és a szebeni „végbíró” veres csuhája egymáshoz tartozó tárgyak?”⁵⁷ Az öreg Vihodár tisztában van sorsfeladatával és annak súlyos következményeivel is. Az elbeszélő rokonszenvvel ábrázolja, erős jellemként, akiben van részvét a kézmárki professzor atyától elrabolt lány és atyja iránt. „Én az emberi fajzat szennyét tisztogatom. A kezem nem lehet fehér, mint a lilium. Minden, ami piszok, ami fürtelem, ami utálat, engemet hí, hogy irtsam el. Irtóztató sors. De egynek viselni kell azt százezrek között.”⁵⁸

Bár az idős hóhér viseletében is ott a veres szín, ez mintha csak foglalkozási szerepére, nem pedig egész személyiségére terjedne ki. Fehér lovon jár, „barétja”⁵⁹ fekete, s köpenyét *palást*ként is említi az elbeszélő. Egész lényében van méltóság, tartás.

Henriknek a haja és a szakálla is „veres”. Indulatában több ízben is „veres” lesz az ábrázata. Öltözékében is a vörös szín dominál: „Skarlát süveg. Erős termetét veres dolmány fedi, nyakából karmazsin köpönyeg függ alá.”⁶⁰ A jó Sára asszony is „veres ruhás pojáca”, „veres szelindek”⁶¹ megszólítással illeti a részeges, vérszomjas hóhérá lett Henriket.

Babura Pirka, a boszorkány fején mindig ott van egy „veres” kendő, az asszony kezei is durvák és „veresek”.

A harmadik személy, akinek leírásában a *veres* színnév szerepel: a kém, s egyúttal aljas csábító Zurdoki Belizár, akinek az orra „veres”.

A *veres* színnév a már korábban idézett, vészjósló alkonyi kép leírásában is hangsúlyos, valamint a hóhér kivégzés előtti bevonulásakor: „Nyolcadnapra a meghívás után a kassai piacon döcögtek végig a szebeni hóhér szekerei, feketére festett, veres kerekű és rúdú járművek”⁶²

Mindkét esetben megjelenik a „veres” szín mellett a fekete is.

„A latinban két színnév együtt fedi le a fekete színtartományt. Az egyik az *ater*, a másik a *niger*. Az *ater* a tompa, a *niger* pedig a fényes fekete.”⁶³

A *fekete* előfordulása a regényben többnyire a tompa, élettelen, a pusztulással, halállal konnotatív kapcsolatban álló változat. Mihál leánykori pártája, Henrik lelkészi tógája/ talárja a világi hívságoktól, testi örömöktől való távolság, a fekete viselkedésbe való eltemetkezés jelképe. Fekete a Vihodár barátja, a vérpad posztója is. Fekete füst, fekete varjak veszik körül a hóhér házát, s fekete Pirka sokat emlegetett bakkecskéje is. Ez utóbbi a sötét, gonosz erőre utal.

ZÁRÓGONDOLATOK

A *Szép Mihál* című románc konkrét térben és időben, korhű jelmezekben játszódik, szereplői különféle archetipusokat jelenítenek meg, akik nem térhetnek ki soruk elől. Az archetipusokat, illetve „mesebeli” szerepüket gyakran állandó vagy éppen drámaian változó kulturális szignáljaik is jelzik. Ez az írói módszer más Jókai művekben is fellelhető. Gondoljunk csak Fatia Negrára, Hátszegi Lénárd báró fekete álarcos alakjára a *Szegény gazdagok* című regényben!

Bár olykor mintha a rendületlen imádság, fohászokadás késleltetné a végzetet – például Kalondai Bálint anyja imádkozik, hogy fia ne keresse fel a férjes asszonyt, akibe beleszeretett, s ezt követően Bálint török fogságban tölt valamennyi időt –, de megakadályozni nem tudják.

A protestáns professzor atya a külvilágtól elzárva tartja, majd egy szintén maga által felnevelt, kiművelt lelkésznek adja leányát, mégis beteljesedik rajta a „véres” jövő. (Csipkerózsika meséjében is megmarad egyetlen orsó a birodalomban, mely a gonosz tündér szerint a végzet hordozója lesz, hiába semmisítetteti meg a többi az aggódó királyi pár.)

A regény sugalmazása szerint, hiábavaló tehát a sors ellenében minden emberi okosság, tudomány, a feladat talán csak annyi, hogy alázattal és méltósággal viselje mindenki, ami számára rendeltetett.

IRODALOM

- ADAMIKNÉ JÁSZÓ Anna: *Jókai és a retorika*, Budapest, Trezor Könyv- és Lapkiadó, 2016.
- ANTALFAI Márta: *A női lélek útja mondákban és mesékben*, Budapest, Új Mandátum Könyvkiadó, 2006.
- BAHTYIN, Mihail Mihajlovics: *A szó esztétikája*, Budapest, Gondolat Könyvkiadó, 1976.
- BOLEN, Jean Shinoda: *Bennünk élő istennők*, Budapest, Studium Effektive Kiadó, 2008.
- E. CSORBA Csilla: Jókai Mór és a háromlábú szörnnyeteg. A fénykép szerepe az író életében, *Fotóművészet*, 2006/3-4.
- http://www.fotomuveszet.net/korabbi_szamok/200634/jokai_mor_es_a_haromlabu_szo_rnyeteg?PHPSESSID=2b3c23a4b2c2b105bca2ff7b2ffcefa6
- EISEMANN György: Az írás anarchizmusa. Egy Jókai-regény újraolvasása, *Budapesti Negyed*, 2007/3.
- <https://epa.oszk.hu/00000/00003/00041/eisemann.html>
- ERDÉLYI Pál: *Jókai*, Komárom, Jókai Közművelődési és Múzeumi Egyesület, 1925.
- http://mtdaportal.extra.hu/books/erdelyi_pal_jokai.pdf
- ESTÉS, Clarissa Pinkola: *Farkasokkal futó asszonyok. Beavatás a nőiség őseredetének titkaiba*, Budapest, Édesvíz Kiadó, 1996.
- VON FRANZ, Marie-Louise: *Női mesealakok*, Budapest, Európa Könyvkiadó, 1995.
- GYULAI Pál: *Jókai legújabb regényei; A tengerszemű hölgy*, n: Uő Munkái III., Budapest, Franklin-Társulat, 1869. 100-121, 148-155.
- HÖLLRIGL József: *Magyar és török viseletformák a XVI.–XVII. században*, <http://mek.oszk.hu/09100/09175/html/47.html>
- KERÉNYI Ferenc: Jókai Mór és Paulay Ede. Egy színházi munkakapcsolat történetéből, *Irodalomtörténeti Közlemények*, 2014. 6. sz. 832–839.
- MIKSZÁTH Kálmán: *Jókai élete és kora*, Budapest, Szépirodalmi Könyvkiadó, 1982.
- MOHAI Lajos: Az elsüllyeszthetetlen nagyság, *Új Forrás*, 1998. 7. sz.
- <http://epa.oszk.hu/00000/00016/00037/980711.htm>
- NEUMANN, Erich: *A Nagy Anya. A Magna Mater archetípusa a jungi pszichológiában*, Budapest, Ursus Libris, 2005.
- NYILASY Balázs: *A romance fogalmához* (A szerző 2011-es, A 19. századi modern magyar románc című könyvéből vett részlet szerkesztett változata)
- https://www.mma-mmki.hu/userfiles/Dokumentumok/Nyilasy_Balazs-eloadas.pdf
- NYILASY Balázs: A romance, a mesenovella és a századelő, *Korunk*, 2008. augusztus
- <https://epa.oszk.hu/00400/00458/00140/nyilasy.html>
- PAPP Eszter: *A magyar színnevek terminológiai elemzése*, doktori disszertáció, Pécs, 2012.
- PERÉNYI József: Jókai Mór, a drámaíró, *Irodalomtörténet*, 1926. 1. sz. 8-12.
- https://epa.oszk.hu/02500/02518/00053/pdf/EPA02518_irodalomtortenet_1926_01_08-12.pdf
- PERÉNYI József: Jókai Mór, a drámaíró, *Irodalomtörténet*, 1926. 2. sz. 72-76.
- PROPP, Vlagyimir Jakovlevics: *A mese morfológiája*, Budapest, Osiris-Századvég, 1995.
- SPANNRAFT Marcellina: *A színnévhasználat néhány jellegzetessége kortárs magyar haikuköltők verseiben* (kézirat)
- THASS-THIENEMANN, Tivadar: *A nyelv interpretációja. A nyelv szimbolikus jelentése*, Budapest; Tinta Könyvkiadó, 2016. 251–266.
- ZAY Orsolya: *A régi magyarok köntösírül – Magyar női viselet a 16–17. században*, 2011. 05. 14.
- https://sirasok.blog.hu/2011/05/14/a_regi_magyarok_kontosirul_magyar_noi_viselet_a_16_17_szazadban

FORRÁS

JÓKAI Mór: *Szép Mikhál*, Budapest, Szépirodalmi Könyvkiadó, 1961.

JEGYZETEK

- 1 Vö. Mihail Mihajlovics Bahtyin: *A szó esztétikája*, Budapest, Gondolat Könyvkiadó, 1976.
- 2 Adamikné Jászó Anna: *Jókai és a retorika*, Budapest, Trezor Könyv- és Lapkiadó, 2016. 20.
- 3 Adamikné Jászó Anna: *Jókai*, 20.
- 4 Uo. és Nyilasy Balázs: *A romance fogalmához*
https://www.mma-mmki.hu/userfiles/Dokumentumok/Nyilasy_Balazs-eloadas.pdf (Utolsó letöltés: 2020. február 03.); Vö. Nyilasy Balázs: *A romance, a mesenovella és a századelő*, Korunk, 2008. augusztus
<https://epa.oszk.hu/00400/00458/00140/nyilasy.html> (Utolsó letöltés: 2020. február 03.)
- 5 Idézi Adamikné: *Jókai*, 164.
- 6 Gyulai Pál: *Jókai legújabb regényei; A tengerszemű bölgy*, in: Uő Munkái III., Budapest, Franklin-Társulat, 1869. 100-121, 148-155.
- 7 Perényi József: Jókai Mór, a drámaíró, *Irodalomtörténet*, 1926. 1. sz. 8-12.
https://epa.oszk.hu/02500/02518/00053/pdf/EPA02518_irodalomtortenet_1926_01_08-12.pdf (Utolsó letöltés: 2020. február 03.)
- 8 Kerényi Ferenc: Jókai Mór és Paulay Ede, *Irodalomtörténeti Közlemények*, 2014. 6. sz. 832-839.
- 9 Vö. Vlagyimir Jakovlevics Propp: *A mese morfológiája*, Budapest, Osiris-Századvég, 1995.
- 10 https://epa.oszk.hu/02500/02518/00053/pdf/EPA02518_irodalomtortenet_1926_01_08-12.pdf (Utolsó letöltés: 2020. február 03.)
Perényi József: Jókai Mór, a drámaíró, *Irodalomtörténet*, 1926. 2. sz. 72-76.
- 11 Késmárk, felvidéki város. A Jókai-regényben *Késmárk* írásmóddal szerepel.
- 12 Jókai Mór: *Szép Mikhál*, Budapest, Szépirodalmi Könyvkiadó, 1961. 8.
- 13 Az elbeszélő szerint egy korábbi hóhér vezetéknevét adja a nép a mindenkori szebeni hóhérnak, akinek valódi családnevét nem is ismerik. A szláv eredetű *vihodár* szó köznévként a *bóhér* szinonimája.
- 14 Vö. Erdélyi Pál: *Jókai*, Komárom, Jókai Közművelődési és Múzeumi Egyesület, 1925. 11.
http://mtdportal.extra.hu/books/erdelyi_pal_jokai.pdf
- 15 Pl. Antalfai Márta: *A női lélek útja mondákban és mesékben*, Budapest, Új Mandátum Könyvkiadó, 2006.; Marie-Louise von Franz: *Női mesealakok*, Budapest, Európa Könyvkiadó, 1995.; Clarissa Pinkola Estés: *Farkasokkal futó asszonyok. Beavatás a nőiség őseredetének titkaiba*, Budapest, Édesvíz Kiadó, 1996.
- 16 Mikszáth Kálmán: *Jókai élete és kora*, Budapest, Szépirodalmi Könyvkiadó, 1982.. 22.
- 17 Jean Shinoda Bolen: *Bennünk élő istennők*, Budapest, Studium Effektive Kiadó, 2008. 75-107.
- 18 Jókai Mór: *Szép Mikhál*, 9.
- 19 Vö. Adamikné: *Jókai*, 187.
- 20 Antalfai, *A női lélek útja*, 115-122.
- 21 Jókai Mór: *Szép Mikhál*, 15.
- 22 Jókai Mór: *Szép Mikhál*, 24.
- 23 Erdélyi Pál: *Jókai*, Komárom, Jókai Közművelődési és Múzeumi Egyesület, 1925. 6.
http://mtdportal.extra.hu/books/erdelyi_pal_jokai.pdf (Utolsó letöltés: 2020. február 03.)
- 24 Jókai Mór: *Szép Mikhál*, 31.
- 25 Erich Neumann: *A Nagy Anya. A Magna Mater archetípusa a jungi pszichológiában*, Budapest, Ursus Libris, 2005. 81.
- 26 'fogadósné'; A *kopanicár* szó jelentése: 'csárda', 'fogadó'.

- 27 A regény 41. fejezetében az elbeszélő az olvasó tudtára adja, hogy a történet elbeszéléséhez Simplex naplója szolgált fő forrásként.
- 28 Jókai Mór: *Szép Mikhál*, 45.
- 29 Jókai Mór: *Szép Mikhál*, 47.
- 30 Jókai Mór: *Szép Mikhál*, 48.
- 31 Jókai Mór: *Szép Mikhál*, 48.
- 32 Vö. pl. Petőfi Sándor: *A puszta, télen*: „Leesik fejről véres koronája”
- 33 Eisemann György: Az írás anarchizmusa. Egy Jókai-regény újraolvasása, *Budapesti Negyed*, 2007/3.
<https://epa.oszk.hu/00000/00003/00041/eisemann.html> (Utolsó letöltés: 2020. február 03.)
- 34 Jókai Mór: *Szép Mikhál*, 51.
- 35 Jókai Mór: *Szép Mikhál*, 55.
- 36 Neumann: *A Nagy Anya*, 81.
- 37 Mohai Lajos: Az elsüllyeszthetetlen nagyság, *Új Forrás*, 1998. 7. sz.
<http://epa.oszk.hu/00000/00016/00037/980711.htm> (Utolsó letöltés: 2020. február 03.)
- 38 Adamikné: *Jókai*, 189.
- 39 Vö. E. Csorba Csilla: Jókai Mór és a háromlábú szörnyeteg. A fénykép szerepe az író életében, *Fotóművészet*, 2006/3–4.
- 40 Vö. Höllrigl József: *Magyar és török viseletformák a XVI._XVII. században*,
<http://mek.oszk.hu/09100/09175/html/47.html> (Utolsó letöltés: 2020. február 03.); Zay Orsolya: *A régi magyarok köntösirül – Magyar női viselet a 16–17. században*, 2011. 05. 14.
https://sirasok.blog.hu/2011/05/14/a_regi_magyarok_kontosirul_magyar_noi_viselet_a_16_17_sza_zadban (Utolsó letöltés: 2020. február 03.)
- 41 Jókai Mór: *Szép Mikhál*, 55.
- 42 Vö. Estés: *Farkasokkal futó asszonyok*, 11–48.; von Franz: *Női mesealakok*, 159–200.
- 43 Jókai Mór: *Szép Mikhál*, 85.
- 44 Antalfai: *A női lélek útja*, 131–241.
- 45 Jókai Mór: *Szép Mikhál*, 14.
- 46 Jókai Mór: *Szép Mikhál*, 27.
- 47 Jókai Mór: *Szép Mikhál*, 156.
- 48 Jókai Mór: *Szép Mikhál*, 156.
- 49 Jókai Mór: *Szép Mikhál*, 156.
- 50 Jókai Mór: *Szép Mikhál*, 175.
- 51 Jókai Mór: *Szép Mikhál*, 176.
- 52 Jókai Mór: *Szép Mikhál*, 249.
- 53 Vö. Papp Eszter: *A magyar színnevek terminológiai elemzése*, doktori disszertáció, Pécs, 2012. 92.
- 54 Jókai Mór: *Szép Mikhál*, 19.
- 55 Papp: *A magyar színnevek*, 152.
- 56 Vö. Papp: *A magyar színnevek*, 96.
- 57 Jókai Mór: *Szép Mikhál*, 58.
- 58 Jókai Mór: *Szép Mikhál*, 64.
- 59 'süveg'; a francia barrette szó alakváltozata
- 60 Jókai Mór: *Szép Mikhál*, 236.
- 61 Jókai Mór: *Szép Mikhál*, 246.
- 62 Jókai Mór: *Szép Mikhál*, 235.
- 63 Spannrafft Marcellina: *A színmévhasználat néhány jellegzetessége kortárs magyar haikuköltők verseiben* (kézirat) Vö. Thass-Thienemann, Tivadar: *A nyelv interpretációja. A nyelv szimbolikus jelentése*, Budapest: Tinta Könyvkiadó, 2016. 259.

Moebius-hajó

TURCZI ISTVÁN

Körúti tantrák

I. WAHLHEIM FELŐL

*„a szerelem ahogyan mi csináljuk
egy jól szerkesztett műsoros kazetta.”*

Szervác József

valami vaktában választott irányba
indulunk ami itt és mégis máshol
gépies léptek megnyugtató sehová
két szitaarcú szürke körúti vándor

hosszú volt ez az éjszaka is
nincs velünk semmi baj alig
veszett ügy fellobogózva: szép
szuicid angyalokra lelni hajnalig

eszmét társítunk ha más nincs sebaj
kellő időben kihagy az agyunk
hát igen pontosan ilyen féltálatlanok
sóvár-szépek gusztustalanok vagyunk

fű és teória – mint ismerős rendőr
minket a szavak már úgy várnak ott
a megszokott militáns viszonyulás
helyén kigondolt romhalmazállapot

önmagunkhoz sem értünk igazán –
a baj új élmények szükségéből fakad
csak a tanulság a rögzíthető
a fájdalom szabad és főséges marad

II. KOCSMABLUES

*„talán egy lassú bluest beoperálva
a fogak mögé a nyelv alá a szájba”*

Csajka Gábor Cyprian

nótadal zeng csupa optimizmus
fogadalmad még szájmeleg
lelkifröccsnél tovább nem
torkod lesz utolsó ellenfeled

kétségbe óránként esni adódik ok
alacsony lapokkal kihúzni a telet
elbukott negyvenszáz-ulti rekontra
torkod lesz utolsó ellenfeled

nincs kire hagynod magadat
átdolgozás-kori besárgult lelet
bőröd alatt is múlt van
torkod lesz utolsó ellenfeled

tetoválotűvel íródik a vers
nedvedzik a bőr megremeg
vér kurzivál minden szisszenést
torkod lesz utolsó ellenfeled

poharaidon csönd és pára
belélegezni a fényt amíg lehet
asztal alá inni a hajnalt
torkod lesz utolsó ellenfeled

PÉNTEK IMRE

Kalandozások a líra és epika határmezsgyéin

TURCZI ISTVÁN: SZERESD A VÁNDORT –
TÖRTÉNETEK VERSBEN

A kortárs líra egyik megbecsült szereplője Turczi István. Mint költő, és mint szerkesztő is. Életművé növekvő corpora sokakat vonz, másokat inkább taszít. Sikerei ellenére megosztó jelenség. Csábíthatják az érdeklődőt a különféle versválogatások, a műveiről íródott magvas tanulmányok és kritikák. S immár Vilcsek Béla igényes, tartalmas monográfiája is megjelent 2017-ben *A halandó bosszúja – Turczi István* címmel, amely a korábbi hosszabb tanulmányokat is tovább gondolta, mint Kabdebó Lóránt *Rögeszmerend: Turczi István tragikus derűje* vagy Szepes Erika: *A hagyományember – Turczi István költészetének mélyrétegei* címmel készült dolgozata. A kritikus sincs könnyű helyzetben, ha ezen sokhangú kórusához akar csatlakozni, valamit hozzátenni az eddigi eredményekhez. Többen is hangsúlyozzák sok műfajúságát, én kifejezetten csak lírájával kívánok foglalkozni, amely önmagában is jelentős része a szerző eddigi irodalmi termésének.

A fentiek figyelembe vételével forgattam a tavaly megjelent *Szeresd a vándort* című újabb kötetet, mely a Scolar Kiadó gondozásában jelent meg. Számomra kissé puritánnak tűnik, nincs fülszöveg, kísérő tanulmány, pedig ebben (eddig) jeleskedtek a Turczi-kötetek. Az alcím – *Történetek versben* – pedig túl nagyvonalú, ha a műfaji eligazítást nézzük.

Viszont van „nyitóvers” *Türelem* címmel. Számomra kissé nehézkesen pereg, az ormótlan rímelés, a ragrímek, az egyenetlen szótagszám nem könnyíti meg a befogadást. De fogadjuk el a nyitányt, mely a kiegészülés története. (Sztorija) Valószínű, az időről van szó, mely oly nagy mértékben hat a szerzőre („Az idő rám rajzol, színez, átsatíroz.”). Még néhány fokozat – „szembenézni, elrejtőzni, igazságosnak lenni a múlthoz” – és elér a folyamat a beteljesülésig:

„Hozzáadódom és elvesz belőlem,
kimondja, amit gondolok”.

Vagyis: a belső külsővé válik. Meglátjuk, ez a kölcsönhatás mennyiben járul hozzá a kötet szerkezetéhez?

Vilcsek Béla a *Kortárs* 2012/6-os számában, *A változás memóriája* című tanulmányában, felmérve Turczi költészetének fő irányait, a következőket állapította meg:

Egyik fő irány a történelem, elsősorban a személyiség identitásával kapcsolatos kérdések.

A másik: a nők, az erotika.

A harmadik az irodalom.

Vehetnék ezt is kiindulópontnak.

Bányai Tibor Márk szintén a *Kortárs* 2017/4-es számában, *A fázisrajzoló átmeneti gyötrelmei* című kritikájában a következőket írja: „Turczy egész életműve felfogható úgy, mint ami az emlékezés jegyében áll.”

Zsávolya Zoltán tanulmányában (*Holdkatlan*, VI/11.szám) *Cédulák egy a („) Költészethez („)* címmel, főként az *Áthatások* szövegeit elemezve a következőkre jut: „Sokkal érdekesebb – egyben szinte kísérteties – adottsága ennek a szövegállománynak, hogy egyes mű-individuumai a hol szűkebb, hol bővebb paratextuális indexeléssel jelzett tartalmi-diszkurzív áthalás-mivoltukon belül milyen hatalmas változatossággal rendelkeznek”.

Ez is egy megközelítési lehetőség. Engem viszont az elméleti jelenségek mérlegelese helyett a konkrét szövegek elemzése foglalkoztatott, azok költői eszköztárának mibenléte, történetesen azért is, miben állna a Turczy-vers lírai sajátossága?

Azon is elgondolkozhatunk, miért itt, a *Szeresd a vándort* első ciklusában olvasható a *Válságvers*. Vilcsek Béla – szintén a *Kortársban* (*A változás memóriája*, 2012/06) közölt kritikájában – kiemelten kezeli ezt a verset. Mi több, a következőket írja:

„A mostani kötet jelentősége csak ennek az emberi és alkotói folyamatnak a pontos és érzékeny megértésével és megélésével értelmezhető igazán. Nagyon leegyszerűsítve, a Turczy-pálya alakulás- és fogadtatástörténetének jelenlegi szituáltsága egyetlen szóval jellemezhető, s ez a szó: a válság.. nagyon is jó értelemben vett termékeny, inspiráló válság, emberi és költői értelemben egyaránt.”

Ha követjük a válság-teóriát, eljutunk a következő verssorokhoz:

„Mai ésszel szinte semmi gond. Létjogosult

lettem, birtokba vehettem az álmaim.

Ilyenkor én vagyok a nagy alkonyhalász...”

Ez a szerep – az álmok keresése és birtokbavétele kifejezetten romantikus póz – távolodás posztmodern kliséktől, a teljességnek elkötelezett ember vallomása. Amibe még a szépség bálványozása is belefér.

Talán innen értelmezhető a *Szeresd a vándort* kötet, a lírai én vándorlásai folytán önmagához, végső koncentrátumhoz ér el. És minden eszközt felhasznál, hogy megpillantsa a vállalható szellemi horizontot. Felkeresi kedves halottait – Kertész Imrét, Esterházy Pétert, Kazinczyt, Vörösmartyt, Tagorét –, hogy magatartásukból erőt merítsen a maga számára. Kertész Imre vitatott magyarsága ebben az interpretációban fényesen megdicsőül, amikor azt írja:

„Hazai szavakat hordunk össze,

nincs irigység és nincs harag.

Ma ki lehet biztos az erejében?

A múlt folyói összetartanak.”

A papírra csorduló fájdalom a múltékony időnek van kitéve, s csak innen, ebből a pozícióból lehet ítélni „eleveneket és holtakat.”

Esterházy Pétert idézve az „elfogyó ember” tragédiáját állítja önmaga elé. Ezt fogalmazza meg a talányos mondat: „Töredéknek lenni maga az élet.” A fő természetessége a példa: nem feltűnni, visszahátrálni a homályba, ahonnan vétettünk. A hosszan tartó álomból is van ébredés. S az első szó már ennek a folytatkozásnak a kincse, ami a maga elementaritásával gördül a napvilágra.

Így jutni el Vörösmartyig, ahogy a *Hazádnak rend* című vers bizonyítja, hogy a káosz ellen igenis tenni kell. Igen, a rend – amiről József Attila is álmodott – ennek van súlya, tekintélye. Még ha a klasszikus költő életművéből is van kivonatolva. (A rövidítésnek néha ilyen haszna is van.) A *Szózat* „áthallásai” – nem „áthalásai” – befutják a verset, számos érintkezést találva az eredeti szöveggel. A nagy számvetés – mert hisz az ambíció erre utal – önkritikusan kezdődik:

„Van itt szégyellni pár dolog
a Dunatáj körül.”

Hiába, „régi dicsőségünk” helyett érdemes kritikusan kezdeni. Hisz, ahogy a vers írja: „takarásban vagyunk.” A Rózsa Endre-i „történelemszünet” pedig arra utal, a maradék, a hálátlan utókor „nem differenciál”. A megmaradás is kétséges, a magyar nyelven alkotó ember a nélkül kell, hogy írjon (szántson-vessen), hogy nem lehet biztos abban: „így lesz-e mindig”? Ám a bizonytalanság nem lehet a vég, az önbiztatás felülkerekedik: „Kezdődjön el a fény!” Bár mégsem olyan világos, tudunk-e hozzáadni valamit az „égi rendeléshez”? A jövő, a gyerektenyér ígérete megmarad, ennyi a biztatás az „élni-halni” helyett.

A bizakodás erőtlenül felveti a fejtét: a Nagy kifestőkönyvben, amely a versek közül a jobbak közé tartozik, „az angyalok panaszdalát” hallani, „Már semmi sem mozdul. A hanyatlás általános.” És némi rezignációval teszi-e a vallomást a költő: „késik az eljövétel”. A ciklus további értékes vonulatát adják a szerepversek, a Tagore-, József Attila-, Géher István-, Kovács András Ferenc-, Lászlóffy Aladár-idézetek. S Marsall László halál utáni faggatása sem oldja fel a kétségeket: „érdemes volt-e mint egy gázpedálba beletaposni az időbe”? Hisz a „két rejtvény egymást aligha fejtí meg.” Vigasztalóbb hangot üt meg Jókai Anna kapcsán. A kaotikus idő, ami adott, apának és fiúnak egyaránt nehéz. A közönyt feloldani még nehezebb. A korszerű „lármafa” nem érezheti magát „korszelleme”-nek. És keserűen állapítja meg a költő: „Legfőbb tartozásunk az idetartozás”. S „csak szavaink mérik az úgy-ahogy mérhető.” És: „Kitérni nincs mód.”

Ezt különösen szépen, megkapóan összegzi a cikluszáró verse, *A teraszon vidám társaság*, mely a zuglói *Parnasszus* szerkesztőség teraszán lezajlott együttléteknek állít emléket. És sajnos, a társaság egy-két tagja már nincs az élők sorában. Köztük a tragikusan korán eltávozott Prágai Tamás, akinek hiányát sokan átérezzük. Komolyhon tartomány befogadta a „versek bús csavargóit”, „Világba borultunk, együtt és külön, akkor és ott / a teraszon, hol az óta is, lassan húsz éve / a van múlt ideje nem a volt, hanem a nincs.”

És az elmúlásnak kitett baráti kör „ahogy kimondom: eltűnik”, és a fájdalom kúszik a torokra, ahogy szétfoszlik a bizonyosság, és a Semmiben sem lehet megkapaszkodni.

Különös sírkert ez, amit Turczi alkotott. Itt nem virágok nőnek, hanem emlékek, emlékfoszlányok folyondárjai kússzák be az egyre sűrűsödő (irodalmi) vadont.

Az epikai szál a *Hol volt hol, nem* második ciklusban kap történelmi távlatot, amikor Jedlik Ányos és Kazinczy alakját idézi fel a szerző.

Az *Ermitázs – jelenetek Jedlik Ányos ifjúkorából* a tehetség titkát igyekszik megfejtetni. Hogyan lesz egy parasztgyerekből tudós elme? Megszületik a fiú keze alatt a fából faragott ingaóra, a pozsonyi diákévek alatt mélyen beleivódott Bokor János, az aranyász megannyi művelete az arany kinyerése végett. S az egyházi regula miként faragta szilárd keretbe az ifjú szerzetes jellemét? Turczi elmélyülten tobzódik a részletekben, bár a jellem változásai érdeklik, kénytelen foglalkozni a korabeli tárgyak színes forgatagával, s azzal a különös átváltozással, amely a beöltözéssel következik be. A szerzetes élet keménysége, fegyelme, az Ora et labora szelleme új színeket csaltak elő a noviciusi életből. A kis Ermitázs – remete lak –, ahova Jedlik kijár, az érlelődés, a megkomolyodás időszakát hozza magával. És egymás után ébrednek a gondolatszikrák „az alkony kimondja helyettem, amit gondolok” – ahogy olvassuk. S előtűnik a kísérletező, nyughatatlan lélek, „aki az ásványvizek mesterséges előállításával” foglalkozik, nem hagyja nyugodni „az erős és állandó villamos áram termelése”, és egy lokomobilról álmodik, ez nyugözi le fantáziáját. S az is megkapó, ahogy a lírai elbeszélés végén elhangzik a feltaláló vallomása:

„Élenyek és illanyok az én igazi társaságom.

És te Uram, aki mindezt látod, érted,
nem kételkedsz bennem, ahogy én
kétkedem folyvást magamban.

És nem kérdezed meg, mi végre ez a
nagy akarás,”

Az egyházi és a tudósi lelkület megszületésének vagyunk tanúi, Turczi István mesteri előadásában.

Ahogy írásunk elején taglaltuk, Turczi érdeklődésének homlokterében az irodalom áll. Ennek szép példája a *Vadszóló a balusztrádon* című epikai mű. Alcíme: *Kazinczy naplójából*, 1803. május 21.

Keveset tudunk Kazinczy és Tata kapcsolatáról. Pedig a város nevezetességei már 1800-as években is felhívták magukra a figyelmet. A tó, a nevezetes angolkert és Magyarország első szállodája, a Szarka, ahol a költő is megszállt és gyógyult, 1803-ban, balesete után. Turczinak erre is volt szeme, amikor a *Vadszóló a balusztrádon* című epikai művét megfogalmazta. Kazinczy fiktív naplója arra is alkalmat adott neki, hogy szülővárosa iránti tiszteletét, hódolatát megfogalmazza. Kazinczy kényszerűen töltött itt napokat, és a helyét kereste 1801-es szabadulása után, hat és fél éves várfogsága után a Habsburg önkényuralom nyúge alatti Magyarországon. Egzisztenciális gondjai voltak, Széphalomnak tán csak a gondolata született meg akkortájt. Válságban volt, többféle értelemben is. (Emlékezhetünk Vilcsek Turczi-elemzésére a válságról, a költő belsőleg is átéli a szituációt, amit Kazinczy élt át Tatán. A kötet címe is innen, ebből a poémából vétetett.)

A kényszerű itt-lét végiggondoltatja a költővel életét, visszatérését nyolc év után, amikor büntetését ment letölteni, és Plecz kapitány, a rabok felügyelője megengedte neki, hogy megtekintse a nagyhírű Angolkertet.

A napló feltéti a kérdések sorát:

„Most visszatértél ide,
mit vársz e helytől? Mondd mit vársz,
megnyugvást? Feloldozást?

A sok sebhely a régi pontokon sajog megint.”

A gyötrő gondolatok visszatérnek, a nyomasztó álmom, amit a börtönévek hagytak benne.

Kissé ironikus megjegyzés (ez már biztos Turczi reflexiója):

„De te nem nőttél fel az óta sem.” A napló a szubjektív bejegyzések sora: a létezés gyönyörét kifejező ciklus a látás totális felhasználását írja le, főként annak a tekintetével, aki évekig el volt zárva a külvilágtól; a várakozás sajátos delíriuma is megjelenik, ami a jövő lehetőségeit vetíti előre (a költő „csak képzelmeit kolorozza”), és a kastély szertelen szimmetriái kápráztatják el, és ekkor egy mitikus látomás vetítődik elébe: a vadszülő indái, amelyek a kastély vas rácsaira fonódnak. S ebben az összefüggésben látja meg sorsa további parancsait.

„Ami eddig csupán csak szép volt
és éber utazót gyönyörködtető,
mostantól égi jel és felbujtó parancs.”

S itt vonja le a tanulságot – Turczi szerint:

„Visszafelé nem visznek lábnyomok.” Tehát előre kell nézni, a sérelmeket feledve, a jövő lehetőségeit kell kutatni.

Még két vers zárja a ciklust, a *Szobrok a medencében* és a *Kezdet és vég*. Én úgy érzem, ezek már nem tartoznak szervesen és szorosán a korábbi művekhez, akár el is hagyhatók lennének.

Az egyik: A szobrok a medencében. Előkerültek Marcus Valérius Messala villája birtokán Niobé és gyermekei szobrai. Íme: a régészek kitartásának és a költők szavahihetőségének bizonyítékai! S a kővé vált, gyermekeit gyászoló Niobé az örök fájdalom szobra. Mely a maga módján megérinti a halhatatlanságot. Turczi ennek adózik, ennek az időn áthatoló momentumnak. A mese a hun Attiláról egy ismert mondát dolgoz fel: amikor Attila Aspar vezért megleckézteti, és elviszi a hunok arénájába, a pusztá mélyére, ahol elpusztul a szabadon engedett fogoly. Számomra itt a mesei-mitológia elemek túltengenek, öncélúak, az áthallások, amik a két előző munkát színezték, elvesznek, elfakulnak. Mégis többségében tanulságos, mély gondolatokkal, történelmi analógiákkal élő szöveget olvashattunk a kötetben. Turczi életesen rajzolta meg modelljeinek lelki fejlődését, élve a kínálkozó, epikai hitelt adó motívumokkal, szavakkal, idézetekkel, stílusfordulatokkal. A *Történetek versben* – ez a műfaji meghatározás – mégis találó, a szerző az újkori hosszú versek epico-lírai mintáját követi, megfelelve a maga korai elköteleződésének is. Életművét pedig új alakzatokkal, példázatokkal gazdagítva.

Fényfóó

S A J Ó L Á S Z L Ó

(Kóda)

ad notam József Attila: Óda (Mellékdal)

(Tehervonat, áll, meddig várjak?
Átbújok, indul, megtalálnak,
lassan *kihül e lángoló* test,
szalagcímek, aztán nincs szó, csend.

*Csobog a langyos víz, fürösztnek,
fehér gyolcsban megtörölnek,
elásnak, innen is kiásnak,
ahol én fekszem, az az ágyad.)*

(A dölt betűs szöveg József Attilától.)

Eltakarítás

Ha majd eljő ama nap,
sajnálom őket, kik eltakarítanak.
Még sokáig útban lesz a testem,
bocsánat, igyekszem.
Már szagom van,
fagyasztóba tesznek,
onnan is kivesznek,
kemencébe tesznek,
nem engem.
A gyásznép körülvesz, viselkedik, otthagya.
Sajnálom őket, kik eltakarítottak.

Meg van írva

ad nóta

Ha meghalok, jóemberek,
pendrive-om mellé temessetek.
Azon minden meg van írva,
hogy az élet visz a sírba,
nincsen, aki visszasírja.
Örök élet? Örök halál.
Pendrive-omra írva az áll:

✓ - - ✓ - - ✓ - -
- - ✓ - - ✓ - - ✓ - -

Magával vitte, a titka:
pendrive-on nem fog az atka.

Valami marad utánad

Valami marad utánad.
Nyom. Csiga után a nyála.
Elpöckölt orrpiszok. Földbe szitáló korpa.
Cipők. Ruhák. Eldobható borotva.
Ujjlenyomatmaszat. Bútorfényben az árnyad.
Telefonod. Utolsó sms, a halálnak.
Aztán vele egy utolsó szelfi.
Voltál, aki voltál, most senki vagy. Senki.
Látjátok, feleim! Ti láttátok, ki volt!
Véged van. Bezárt a facebook-fiók.
Tested még marad. Lelked nem. Isten nem vár.
Porod urna, titkaid őrzi pendrive.
Szerelmek. Baszások. Hazugságok. Bűnök.
Lekaparhatatlan mitesszered örök a tükrön.

Múteremsarok

BÁGER GUSZTÁV

A cselekedetek filozófiája

A MAGASABB LÉTEZÉS GENEALÓGIÁJA

Ha megtalál a cél, az út mutatja magát.
Mert kegyelmi ajándék a szabadság.
A jó döntés mögött egy nyugodt arc vár.
S az eredmény, hogy beteljesül a vágy.

Kehelynek kell az ember élettete.
A kozmikus elv szép harmóniája.
Megnyugszol abban, amit helyeselsz.
S nem is hinnéd, hogy min múlik a hála?

Az igazság az emberi szellem működése.
Isten adja ezt is. Az Ő lehelete fúj rád.
Újabb ötletekkel bombáz, mi előtt megunnád!
De akkor sincs igazad, ha mindig nyersz.

Ha a cselekvés a többség számára hasznosul,
az érvben ott kuporog a belátás, a szeretet.
A néma tett? Emlékként lesz beszédes.
Azoknak, akik a halál után is élnek.

Esti mese

Kilencszázharmincnyolc ólomnehéz röpte:
hét évig háborgott a szürke ég fölötté.
A gátakat emelő tucatnyi „izmus”,
amiktől lelkes balsorsnak tűnt a himnusz.
Kitaposták maguknak a történelmi űrt,
a vén cigány nyítt vonóval: bottal hegedült.
Toldi-apa Don-kanyarban füstnek öltözött,
bátor hitét őrizgette két csapás között.
Itthon aláaktázták a megőszült életet.
Anyja ÁVH-börtönben. A gimnáziumról letett,
kenyéradó szakma vitte technikumba.
Úgy tűnt a rím-légzés örökre letudva.
Harminc évig ködös ideákban élt,
s csak ritkán mondott imát az államért.

Napi robot lelkem nem morzsolta fel,
mert hittem, a létet gyakorolni kell.
Ennyi praktika után már lehetek naiv.
A csillagkupola csendje versre hív.

Költő

A VILÁG ÉS AZ ÉN

Mintha sereg élén állna.
Katonák: száz virág, száz fa!
Álmod keltenek verslábak.
Lepkét altatnak levél-ágyak.
Hangja délután is érdes,
kutyája öröké mérges.
Mint kit a szőke elhagyott,
reggelre feketét kapott.
Újság helyett ígét olvas,
ringatja a gyógyító mondat.
De ettől még nem lesz szebb!
Legfeljebb – fölemelkedhet!
S ha körülnéz, nincs ott senki!
Magányában Isten fölmenti.